Criterion –III Research, Innovation and Extension

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2017-2018

SR.NO.	CONTENTs	YEAR	TOTAL
1	Books and Chapters in Edited Volumes & Papers Published in Conference Proceedings	2017-18	10

Dr. Ashwin Ranjanikar
Co-ordinator, IQAC

Shri Sant Savta Mali Gramin Mahvidyalaya Phulambri

Dr. S.R. Takle
PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahvidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad

3.2.2 Number of books and Chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during -2017-18

Sl. No.	Name of the teacher	Title of the book/Chapters published	Title of the paper	Name Of the of the conference	National /International	Calendar Year of Publication	ISBN/ISSN Number of the proceeding	Affiliating Institution at the time of publication	Name of the Publisher
2017-18									
BOOKs									
1	Dr. ASHWIN RANJANIKAR	मन करा रे प्रसन्न (Book)	-----	-----	-----	**2017-18**	ISBN 978-93-82501-85-6	Present Institution	न्यू व्हाईस पब्लिकेशन
2	Dr.SANDEEP JAGTAP	Track Athletics (Book)	-----	-----	-----	**2017-18**	-----	Present Institution	Harshal Publication, Aurangabad
3	Dr. MANJUSHA NALGIRKAR	Globalisation & Rural Transformation in India (Edited Con. Volum)	-----	-----	National	**2017-18**	ISSN 2319-9318	Present Institution	Vidyawarta
CHAPTER IN BOOKs & PAPER CONFERENCE PROCEDINGs									
4	Dr. SURESH MUNDHE	हिंदी तथा मराठी की कारक व्यवस्था	भारतीय भाषा और साहित्य चिंतन	-----		**2017-18**	ISBN 978-93-80788-65-4	Present Institution	शैलेजा प्रकाशन
5	Dr. GANESH KULKARNI	A Study of Awareness of Plagiarism in Research	Library Technologies, Services & Resources : Current Global Trends	-----		**2017-18**	ISBN 978-93-86724-07-6	Present Institution	Excel India Publisher, New Delhi
6	Dr. S.R.TAKLE	अर्थवेध	निश्चलीकरणाचा मराठवाड्यातील बँकिंग क्षेत्रावरील परिणाम	मराठवाडा इतिहास परिषदेचे ३५ वे राष्ट्रीय वार्षिक अधिवेशन	State	**2017-18**	-----	Present Institution	-----
7	Dr. PANDURANG KALYANKAR	-----	Kisan Credit Card Scheme & Its Use	Structure of Agricultural Finance India	National	**2017-18**	ISBN 978-93-87665-21-7	Present Institution	-----

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

2

8	Dr. PANDURANG KALYANKAR	-----	ब्रिटीशकालीन भारतीय कृषी संशोधन व अध्ययनाची कार्ये- एक अभ्यास	भारतीय क्षेत्रासमोरील आव्हाने व संधी	National	**2017-18**	ISSN 2394-5303	Present Institution	हर्षवर्धन पब्लिकेशन प्रा. लि.
9	Dr. MANJUSHA NALGIRKAR	-----	ग्रामीण भागातील इंग्रजी शाळांची गुणवत्ता : एक विश्लेषणात्मक अभ्यास	Globalisation & Rural Transformation in India	National	**2017-18**	ISSN 2319-9318	Present Institution	विद्यावार्ता
10	Dr.SANDEEP JAGTAP	-----	Role of Sports Psychology in Momentum of Sports Performance	4th National Conference on Physical Education & Sports Sciences	National	**2017-18**	ISBN 978-93-5300-165-0	Present Institution	

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

4

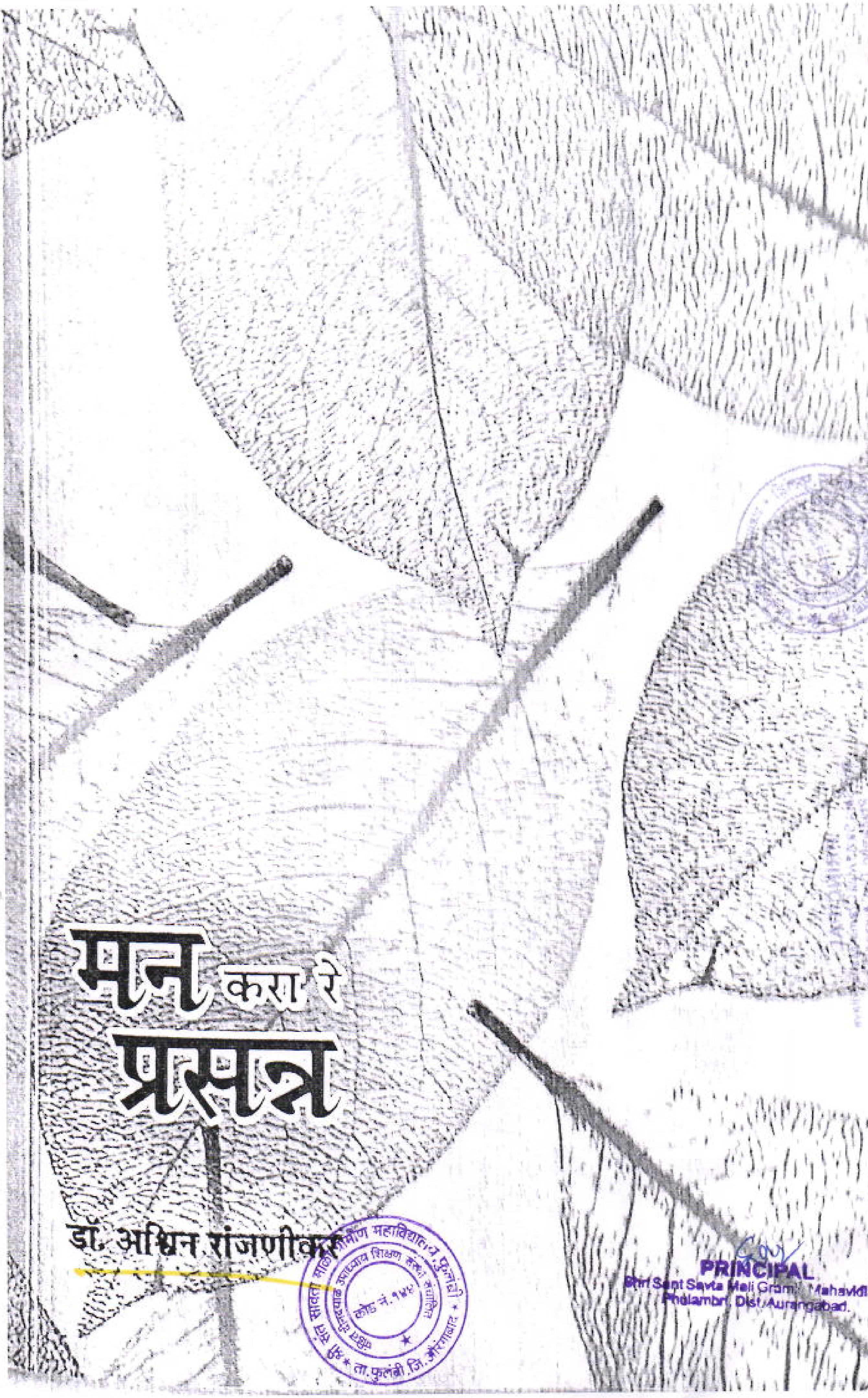

मन करा रे प्रसन्न

डॉ. अश्विन रांजणीकर

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

श्री संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय, फुलंब्री
कोड नं. १४४
ता. फुलंब्री जि. औरंगाबाद

प्रथमावृत्ती : मंगळवार, २८ मार्च २०१७

प्रकाशक
न्यु व्हाईस पब्लिकेशन्स
गुलमोहर अपार्टमेंट, जुना बाजार,
औरंगाबाद

© सर्वाधिकार लेखकाधिन

मुखपृष्ठ
मंगेश पाध्ये

टाईपसेट
मंगेश पाध्ये

मुद्रक
रूद्रायणी ऑफसेट
चिकलठाणा एम.आय.डी.सी,
सिडको, औरंगाबाद

किंमत : १००=००

ISBN : 978-93-82504-85-6

मन करा रे प्रसन्न

मन करा रे प्रसन्न	एक	०१
इंद्रिये आणि मन	दोन	१९
मनोजय	तीन	४२

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

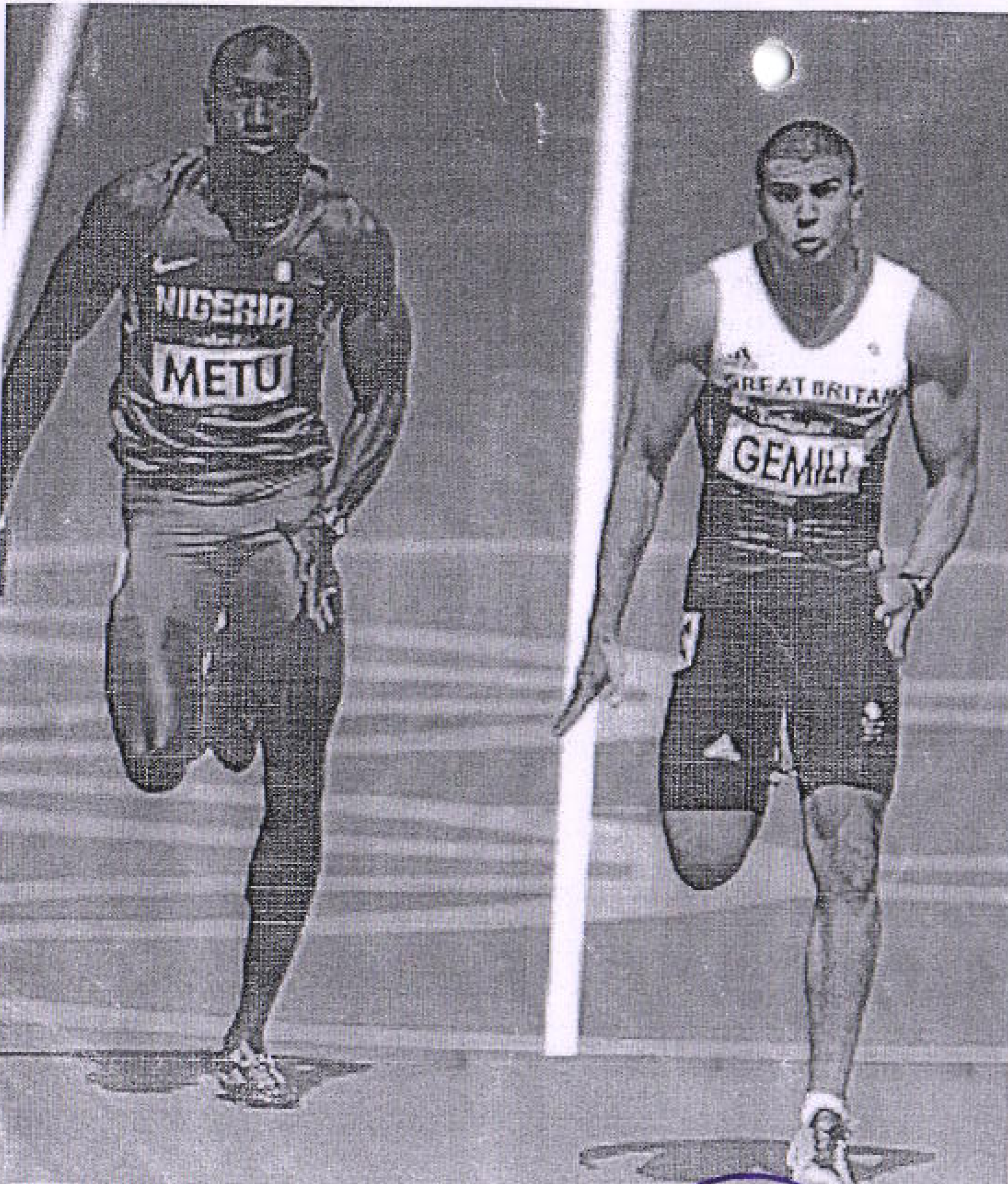

HARSHAL PUBLICATION
AURANGABAD

Athletics a Core of All Sports

Track Athletics

Dr. Sandeep Jagtap

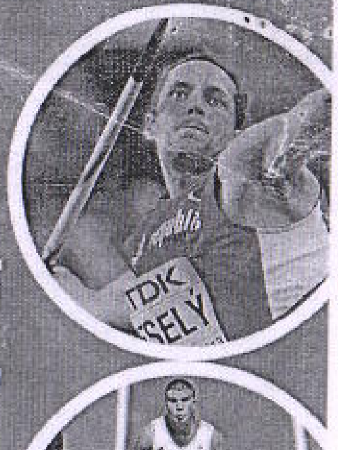

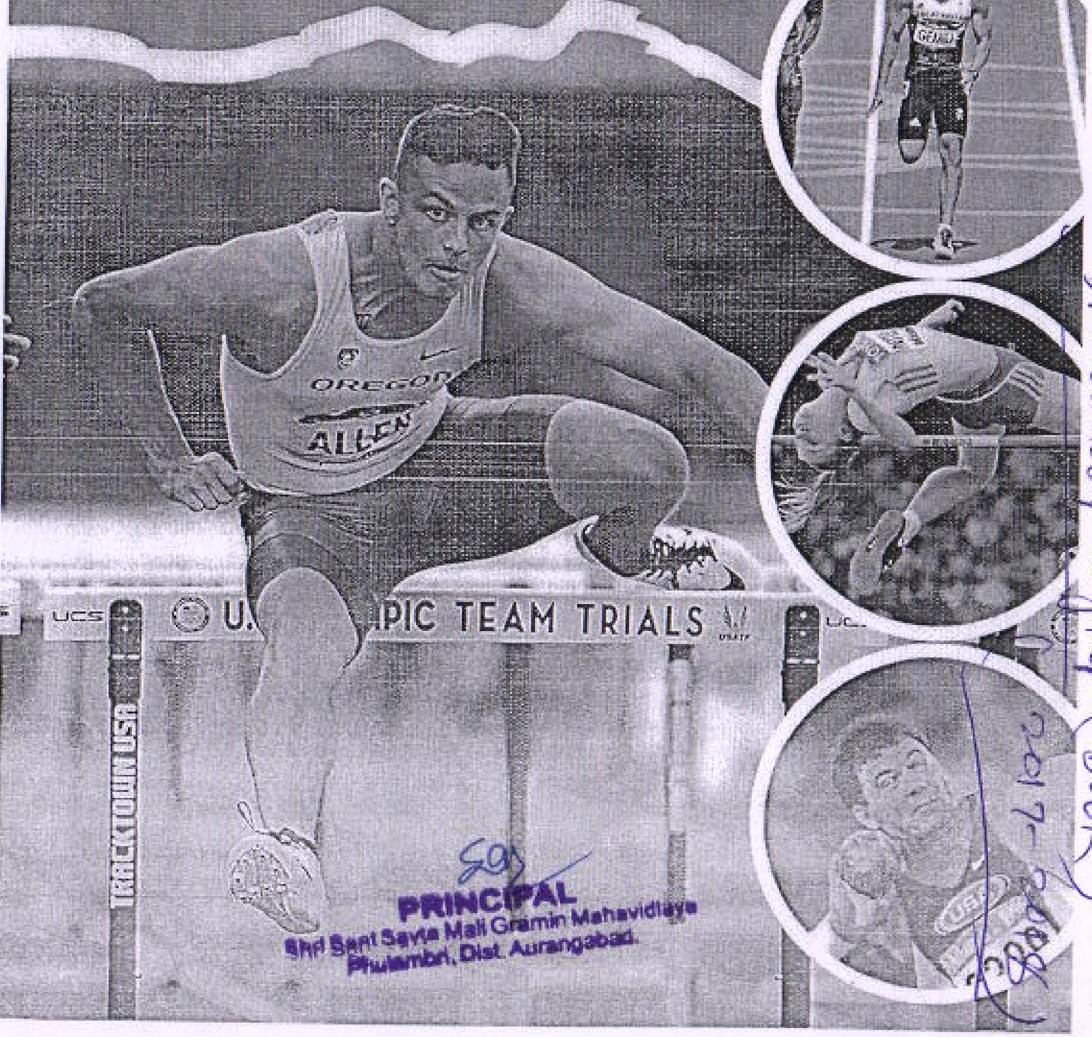

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Dr. Sandip Jagtap (Book)
2017-2018

6

Track Athletics

Dr. Sandeep Jagtap
Director & Head
Dept. of Physical Education &
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya, Phulambri
Tq. Phulambri, District Aurangabad

HARSHAL PUBLICATION
AURANGABAD

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

- **First Edition : March 2018**

© **Dr. Sandeep Jagtap**

- **Publisher :**
  Harshal Prakashan
  Police Mitra Colony
  Garkheda Parisar
  Aurangabad – 431 001

- **Cover Page Designing**
  Dr. Nitin Tapse

- **Typesetting / Printed by**
  Nitin Tapse
  dot Printers
  Cannot Place, N-5
  Aurangabad (Maharashtra).

- Price : Rs. 325 /-

- ISBN : 968-76-924305-7-8

PRINCIPAL
Shri S... Gramin Mahavidlaya
Phulambri. Dist. Aurangabad.

Contents

1. History	-	5-14
2. Track and Field	-	15- 45
3. Rules	-	46 - 55
4. Track Marking	-	56 - 87
5. Colour Coding	-	88 - 89
6. Field Events	-	90 - 99
7. World Famous Players	-	100 – 125
8. Top Indian Players	-	126 - 147
References	-	148

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

In this 21 century the whole world is came under the inßluence of st globalization. Globalization is the process of economical, political and cultural interdependence among countries. Due to the impact of Globalization, transformation have taken place in Indian society. Transformation is the process of Social, economical, political and cultural Change. Rural Society is an important part of our nation, 69% of Indian Population still lives in rural area. In post Independence period, rural transformation have started by introducing various development plans. In Sociology, the concept of rural transformation has been interpreted as a concrete process of restructuring the society. It tries to undertake features of urban environments into rural settings, changes to systems and processes that favorably impact rural people's standard of living and livelihood. In fact, rural transformation is a more dynamic concept than rural development as it embodies a transformation in people's perspective on life. Number of conferences was organized on Globalization. But in this conference our focus and stress will be on globalization role and impact in rural transformation. This conference will be helpful in generating ideas for developing specißic policies for rural transformation in India. Your active participation in the conference will make grand success.

Indexed

Impact Factor 4.014

Published By

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh, Tq.Dist.Beed-431 126
(Maharashtra) Mob.09850203295
E-mail: vidyawarta@gmail.com
www.vidyawarta.com

ISSN-2319 9318

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri. Dist. Aurangabad.

UGC Approved Vidyawarta Special Issue, January 2018

SPECIAL ISSUE

Special Issue, 28th Feb.2018
International Multilingual Research Journal
Vidyawarta®
MAH/MUL/03051/2
ISSN-2319 9

National Conference
on

Globalization and Rural Transformation in India

Organised By

Department of Sociology

Pandit Dindayal Upadhyaya Education Society's

SHRI SANT SAVTA MALI GRAMIN MAHAVIDYALAYA, PHULAMBRI

Tq.Phulambri, Dist.Aurangabad.

NAAC Accredited with 'B' Grade

Sponsored By

Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

Convener

Dr.Manjusha Nalgirkar

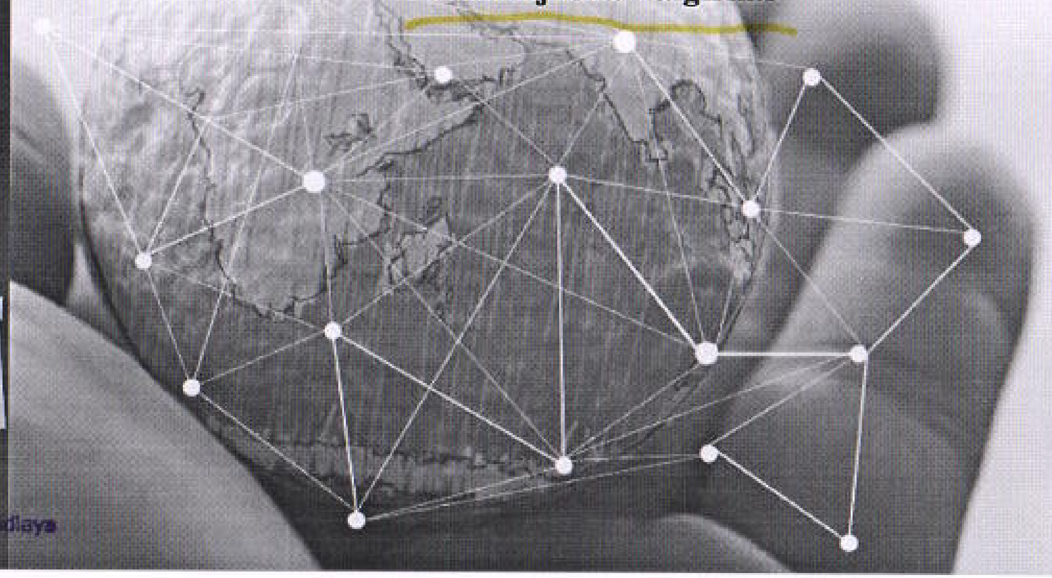

Index

Sr. No.	Name	Page No.
01	Globalisation and Rural Transformation in India **Dr. Manoj Kumar Jena, JNU New Delhi.**	1
02	"MIRACLE OF GLOBLIZATION : MIGRATION AND QUESTIONS OF AGRICULTURAL LABOURES..." **AMBULGEKAR KAILASH GANGADHAR, KOLHAPUR**	9
03	CHALLENGES OF RURAL DEVELOPMENT : INDIAN EXPERIENCE **Beedkar Sandhya Daattopant, Beed.**	28
04	CAUSES AND EFFECTS OF GLOBALIZATION ON MIGRATION **Dr. A. R. Wagdaw, Aurangabad**	39
05	Causes and Effects of Land pollution of Living beings **Dr. Kokane J. P., Dharmapuri**	48
06	EFFECT OF BT-COTTON TOXIN ON RHIZOPERIC PSB AGAINST REDDENING EFFECT AND GE... **Dhawale R. N., Waghmare A. N, Bharose A. A and Patil H. B., Parbhani**	53
07	Globalization and Rural Society in Transformation **Ghatage Jayant Chandrakant, Kolhapur, Maharashtra**	87
08	Globalization and its impact on Santhal migrants in West Bengal **Soumya Narayan Datta, West Bengal**	94
09	Globalization and its Impact on Environment **Tarannum Shaikh, Jalna**	101
10	IMPACT OF WTO ON INDIAN AGRIULTURAL SECTOR: A CASE STUDY **Dr. Shahu Chavan & Asst. Prof. Ankushrao Avinash, Aurangabad**	107
11	Globalization and Development of Higher education system in India **Dipali Bhaskar Bhojane, Aurangabad**	115
12	ग्रामीण भागातील वृद्धांच्या समस्यांचा समाजशास्त्रीय अभ्यास : विशेष संदर्भ हातकणंगले तालुका **प्रा. दत्तात्रय शिंदे, जि. कोल्हापूर**	124
13	जलस्वराज्य योजनेच्या ग्रामविकासातील भूमिकेचा समाजशास्त्रीय अभ्यास : बीड जिल्ह्याच्या संदर्भात..... **डॉ. सुधीर आ. येवले**	130
14	जागतिकीकरणामुळे ग्रामीण बलुतेदारी व्यवस्थेत झालेली स्थित्यंतरे : एक चिकित्सक अभ्यास **प्रा. डॉ. संजीवकुमार सूर्यकांत पांचाळ, फलंब्री**	138
15	जागतिकरणाचा सामाजिक संस्थावर प्रभाव एक शोध ... **प्रा. डॉ. बानायत जी. एच., औरंगाबाद**	146
16	भारतातील ग्रामविकास कार्यक्रम : सिद्धान्त आणि तंत्र **प्रा. डॉ. साहेबराव हिवाळे, औरंगाबाद**	151
17	जागतिकीकरण आणि भारतीय कृषी **डॉ. अंजली जयराम भूसारे, औरंगाबाद**	159
18	जागतिकरण : मानवाधिकार आणि महिलांवरील वाढता हिंसाचार **प्रा. श्रीमती इंदू चंद्रकांत साळुंके, औरंगाबाद**	166
19	जागतिकीकरण आणि ग्रामीण दारिद्र्य विशेष संदर्भ : औरंगाबाद **प्रा. रामटेके पुरुषोत्तम वारलू, प्रा. डॉ. कालीदास भांगे, औरंगाबाद**	172
20	जागतिकीकरण आणि भारतीय शेती व्यवसायातील स्थित्यंतरे **प्रा. डॉ. देवराव कोंडिबा दराडे, औरंगाबाद**	178

श्री संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय फुलंब्री ता. फुलंब्री जि. औरंगाबाद

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

21	जागतिकीकरण आणि बेकारी **डॉ. जोंधळे ईश्वर नारायण, औरंगाबाद**	188
22	जागतिकीकरणाचा समाजावर झालेला परिणाम **प्रा. गजानन आनंता देवकर, नांदेड**	191
23	जागतिकीकरण आणि स्त्री शिक्षण **प्रा. काळे आर. बी., प्रा. गोरे बी. डी. , जालना**	197
24	माध्यमांचे जागतिकीकरण आणि ग्रामीण सामाजिक परिवर्तन **प्रा. एस. के. राठोड, औरंगाबाद**	203
25	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना महाराष्ट्र **डॉ. मंच्छिद्र कडूबा सवाई, वाळूज**	211
26	जागतिकीकरण व शेतकरी आत्महत्या **डॉ. गोविंद रामदिनेववार देगलूर**	216
27	जागतिकीकरणामुळे परिवर्तीत झालेले भारतीय ग्राम जीवन **डॉ. मिसाळ हनुमंत दामोधर, औरंगाबाद**	221
28	स्वयं सहाय्यता बचत गटाच्या मार्फत सामाजिक स्थित्यंतर **डॉ. आव्हाड बी. बी.**	229
29	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना (MNREGA) : ग्रामीण गरीबांचा आधार **डॉ. फोले संभाजी कोंडबाजी, औरंगाबाद**	234
30	इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजनेचे वृद्धांच्या कल्याणाती योगदान **डॉ. दत्ता एम. तंगलवाड, (गढी)**	237
31	ग्रामीण विकासासाठी महात्मा गांधी तंटामुक्त गाव मोहिमेची गरज **प्रा. गजानन भिकाजी फुलसावंगे, औरंगाबाद**	243
32	जागतिकीकरणाचे ग्रामीण भागावरील परिणाम **प्रा. कोल्हे तुकाराम त्रिंबकराव, कन्नड**	252
33	जागतिकीकरणाच्या वाटचालीत दारिद्र्याची समस्या : एक सामाजिक विश्लेषण **प्रा. शेख जहारा अब्दुल रहमी, औरंगाबाद**	256
34	जागतिकीकरण आणि भारतीय कृषिक्षेत्रातील परिवर्तन एक सामाजिक चिंतन **प्रा. शालिनी बन्सीधरराव कुलकर्णी, जालना**	260
35	जागतिकीकरण आणि भारतीय महिला **प्रा. जयश्री गिरीधारी गायकवाड, जालना**	264
36	एकात्मीक ग्रामीण विकास योजना (IRDP) **डॉ. मधुकर चाटसे, औरंगाबाद**	267
37	शासकीय योजनेतुन ग्रामीण महिलांचा विकास **प्रा. डॉ. मिसाळ एच. डी., प्रा. पोपळघट आर. एस., फुलंब्री**	269
38	ग्रामीण भागातील इंग्रजी शाळांची गुणवत्ता : एक विश्लेषणात्मक अभ्यास **प्रा. डॉ. मंजुषा नळगीरकर, फुलंब्री**	273
39	एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम **डॉ. साईनाथ राधेशाम बनसोडे, औरंगाबाद**	289
40	ग्रामीण विकासात दीनदयाळ उपाध्याय ग्रामीण कौशल्य योजनेचे योगदान **योगेश लक्ष्मण नरवडे, औरंगाबाद**	292
41	जागतिकीकरणाचा खेड्यावर झालेला परिणाम **चव्हाण अनिता सुकलाल, औरंगाबाद**	295

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

13

42	माहिती तंत्रज्ञानाचा ग्रामीण जीवनावरील प्रभाव **पंडिलवाड आनुसया माणिकराव, नांदेड**	299
43	जागतिकीकरणाचा भारतीय ग्रामीण समाजावर झालेला परिणाम **वसंत भाऊराव राठोड, औरंगाबाद**	304
44	जागतिकीकरणाचा आणि शिक्षण खात्यावर झालेला परिणाम **जया रमेश दाभाडे, औरंगाबाद**	309
45	जागतिकीकरणाचा प्रभाव व स्थालांतरामुळे निर्माण होणारे प्रश्न : एक ऐतिहासिक आढावा **गणेश पुनमचंद बिरूटे, औरंगाबाद**	313
46	जागतिकीकरण आणि कुटुंब संस्था : एक अभ्यास **अनिल संपतराव जाधव, औरंगाबाद**	316
47	जागतिकीकरणाचा भारतीय शिक्षण व्यवस्थेवर झालेला परिणाम **राजरत्न शं. गवई, औरंगाबाद**	322
48	प्रसारमाध्यमांचे ग्रामीण विकासातील योगदान **घुगे जयश्री बापुराव, नांदेड**	326
49	जागतिकीकरणाचा ग्रामिण स्त्रीयांवर पडलेला प्रभाव एक समाजशास्त्रीय अभ्यास **कांबळे कविता किशरराव, नांदेड**	331
50	जागतिकीकरण व फुलशेतीचे विक्री व्यवस्थापन एक अभ्यास **खंडाळकर पदमा अशोकराव, औरंगाबाद**	335
51	जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य **मदन संदिपान गहिरे, औरंगाबाद**	340
52	माहिती तंत्रज्ञानाचा ग्रामीण शेतीवरील परिणाम एक समाजशास्त्रीय अभ्यास (विशष संदर्भ - हदगाव तालुका) **कु. महाजन सविता प्रकाशराव, नांदेड**	345
53	जागतिकीकरणाचा भारतीय कृषी व्यवस्थेवर झालेला परिणाम **मिसाळ कल्पना भास्कर, औरंगाबाद**	351
54	प्रधानमंत्री आवास योजना ग्रामीण - एक अभ्यास **श्री. प्रविण वामनराव पाटील, औरंगाबाद**	356
55	जागतिकीकरण व भारतीय शेतीचा विकास **तोडकर सोमेश्वर परमेश्वर, औरंगाबाद**	364
56	जातिकीकरणाचा पर्यावरणावर झालेला परिणाम **शेख आर. आर., अंबाजोगाई**	368
57	रोजगार हमी योजनेचे मुल्यमापन : (फुलंब्री तालुका विशेष संदर्भ) **श्री. बाबासाहेब लहाने**	375
58	जागतिकीकरणाचे भारतीय कृषी क्षेत्रावर होणारे परिणाम **निकम राजाराम दिगंबर, औरंगाबाद**	379

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

जन्म : 2 फरवरी 1949 वडगांव (त्रि.) जि. उस्मानाबाद (महाराष्ट्र)

शिक्षा : एम.ए., हिंदी, हिंदी शिक्षण निष्णात (एम. एड.) केन्द्रीय हिंदी संस्थान आगरा, पीएच.डी. (भाषा विज्ञान) आगरा विश्वविद्यालय, आगरा

लेखन : 1. हिंदी और मराठी की व्याकरणिक कोटियाँ, 2. भाषाविज्ञान एवं हिंदी भाषा, 3. भाषिकी, हिंदी भाषा एवं भाषा-शिक्षण, 4. भाषा विज्ञान, 5. प्रयोजनमूलक हिंदी अधुनातन आयाम, 6. भाषा विज्ञान के अधुनातन आयाम एवं हिंदी भाषा, 7. हिंदी भाषा का परिचय, 8. हिंदी भाषा का उद्भव और विकास, 9. हिंदी भाषा की संरचना, 10. हिंदी-मराठी की समान स्रोतीय भिन्न वर्तनी की शब्दावली, 11. प्रयोजनमूलक तथा व्यावहारिक हिंदी, 12. हिंदी तथा मराठी में लिंग-विधान : एक व्यतिरेकी अध्ययन (यू.जी.सी. प्रोजेक्ट), 13. हिंदी तथा मराठी में पुरुष वाचक सर्वनाम एक व्यतिरेकी अध्ययन (यू.जी.सी. प्रोजेक्ट), 14. हिंदी तथा मराठी में कारक-व्यवस्था : एक व्यतिरेकी अध्ययन (यू.जी.सी. प्रोजेक्ट), 15. हिंदी भाषा : प्रमुख प्रकार्य, 16. जनसंचार माध्यम एवं हिंदी भाषा, 17. पत्रकारिता : विविध आयाम, 18. अनुवाद सिद्धांत एवं व्यवहार, 19. साहित्य एवं भाषा दर्पण, 20. नौ ग्रंथों का हिंदी अनुवाद (यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ नाशिक), 21. तीस ग्रंथों का संपादन (यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ नाशिक के चौबीस ग्रंथों का संपादन), 22. लगभग पचास शोधालेख प्रकाशित

शोध निर्देशन : 1. 42 शोध-छात्रों को पीएच.डी. उपाधि प्राप्त, 2. 36 शोधार्थियों को एम.फिल्. की उपाधि प्राप्त

पुरस्कार : 1. स्वामी रामानंद तीर्थ सरस्वती शिक्षण प्रसारक मंडल औरंगाबाद की ओर से 'मराठवाडा' रत्न राज्यस्तरीय पुरस्कार, 2. [illegible] संस्थान, अमलनेर की ओर से जीवन-साधना पुरस्कार, 3. महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य अकादमी मुम्बई की ओर से 'पंडित महावीर प्रसाद द्विवेदी' पुरस्कार (2008) 4. हिंदी साहित्य सम्मेलन प्रयाग की ओर से मई 2016 को 'साहित्य वाचसपति' (डी.लिट्) मानद उपाधि से सम्मानित। 5. हिंदी प्रचार सभा हैदराबाद की ओर से 30 जुलाई 2016 को 'साहित्याचार्य' मानद उपाधि से सम्मानित, 6. महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य अकादमी मुंबई की ओर से 2017 का [illegible] 'पुरस्कार।

पता : डॉ. [illegible], पूर्व प्रोफेसर एवं आचार्य, हिंदी-विभाग, डॉ. बा. आं. म. विश्वविद्यालय, औरंगाबाद

संपर्क : [illegible] (मोरे हॉस्पिटल गली) बार्शी रोड लातूर, जिला- लातूर, महाराष्ट्र पिन-413512

[illegible]

Ph- 0512-26380[illegible]

ISBN 978-93-80788-65-4

भारतीय भाषा और साहित्य चिंतन

भारतीय भाषा और साहित्य चिंतन

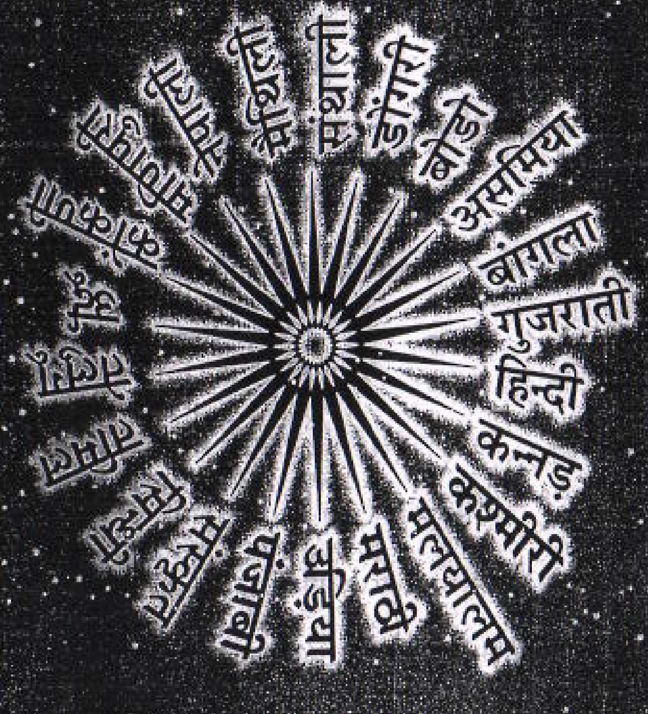

संपादक मंडल

डॉ. [illegible] देशमुख, डॉ. रणजीत जाधव, डॉ. सतीश यादव

डॉ. दिलीप बाजरी, प्रा. राजेश विभुते

Munde S.M. 2017-18

103.	हिंदी तथा मराठी का रूपरचना के स्तर पर अंतः संबंध **— प्राचार्य डॉ. सुनिता हजारे**	505
104.	हिंदी तथा मराठी का शब्दस्तर पर अंत : संबंध **— प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर अंकुशराव देशमुख,**	508
105.	हिंदी तथा मराठी की कारक व्यवस्था **— डॉ. सुरेश माधवराव मुंढे**	511
106.	साठोत्तरी हिंदी मराठी कविता मे विद्रोह **— नदाफ अजरुद्दीन सलीम**	516
107.	अंधायुग और परित्राण का तुलनात्मक अध्ययन **— मनशेट्टी.एल.के**	522
108.	हिंदी–मराठी के नाटकों में नारी **— सरवदे संगिता**	527
109.	आदान–प्रदान से गतिमानता तक : भाषा — डॉ.नानासाहेब गायकवाड 'संगीत'	524
110.	वैश्वीकरण और भारतीय किसान **— डॉ. सूर्यकांत शिंदे**	539
111.	दुष्यंत कुमार और सुरेश भट्ट के ग़ज़लों का तुलनात्मक अध्ययन **— प्रा. बाला जी सूर्यवंशी**	542
112.	किया विशेषण अव्यय का अंतः संबंध **डॉ. सुभाष राठोड**	543
113.	हिंदी तथा मराठी कहानियों में अंतः सम्बन्ध **— प्रा.डॉ. मुरलीधर अ. लहाडे**	553
114.	साठोत्तरी हिंदी तथा मराठी उपन्यासों का शिल्पगत अध्ययन **— प्रा.डॉ. कदम एस.एस.**	556
115.	हिंदी और मराठी ग़ज़ल में सामाजिक सरोकार **— डॉ. जालिंदर इंगले**	560
116.	सामायिक ग़ज़लकार दुष्यंत कुमार और सुरेश भट्ट **— डॉ. हाशमबेग मिर्ज़ा**	565
117.	कहानीकार राजी सेठ और अनुराधा वैद्य **—डॉ. विनयकुमार चौधरी**	570
118.	हिंदी तथा अन्य भारतीय भाषाओं का शब्दस्तर पर अंतः संबंध **— डॉ0 ईश्वर प्रसाद रामप्रसादजी बिदादा**	574
119.	'यादों के पंछी' और 'मुर्दहिया' आत्मकथा में चित्रित वेदना का अंतःसंबंध — डॉ0 अर्जुन कस्बे	578
120.	हिंदी तथा मराठी का व्याकरणिक अंतः संबंध–सर्वनाम	
121.	"हिन्दी भाषा का अन्तः सम्बन्ध" **—डॉ. सुनीता शर्मा**	591
122.	कबीर और तुकाराम का सामाजिक चिंतन **— प्रा.डॉ. ए.जे.बेवले**	599
123.	करफ्यू 'नाटक में मानव जीवन के बदलते वैवाहिक संबंध **— डॉ. शेख आर. वाय**	606
124.	भाषा और बोली भाषा एक अनुशीलन **— डॉ. बुक्तरे मिलिंदराज**	609
125.	संविधान द्वारा स्वीकृत भारतीय भाषाऍं **— प्रा. नयन भादुले–राजमाने**	614
126.	वैश्वीकरण और हिंदी भाषा **—डॉ. शिवाजी सांगोळे**	621
127.	ना.धो. महानोरआणि नागार्जुन यांच्या काव्यातील ग्रामीण चित्रण **— अतुल नारायण चौरे**	625
128.	लोकभाषा, धर्मभाषा, साहित्य आणि चक्रधर **— डॉ. सर्जेराव जिगे**	630
129.	संत तुकारामांचे अभंग आणि म. जोतीराव फुले यांचे अखंड सामाजिक अंतःसंबंध **—डॉ. रमेश व्ही. देवडे**	634
130.	तेलुगु – मराठी भाषा : सांस्कृतिक अनुबंध **— डॉ. शारदा कदम**	639
131.	कन्नड वचन साहित्याचे परमरहस्यातील प्रतिबिंब **— डॉ. रविंद्र वैजनाथ राव बेम्बरे**	643
132.	मराठी–हिंदी संत साहित्यातील पाखंडखंडण **— प्रा.डॉ. भदाडे भारत भगवानराव**	648
133.	संत तुकाराम व संत रविदासांच्या काव्यातील साम्यतत्व **— डॉ. सौ. जयदेवी पवार**	654
134.	संत कबीर आणि संत तुकाराम यांच्या काव्यातील साधर्म्य **— डॉ. लहू दिगंबर वाघमारे**	658
135.	भाषेचा अंतःसंबंध काल, आज आणि उद्याही **— प्रा. श्याम डावळे**	665
136.	मराठीच्या अस्तित्वाचे प्रश्न आणि मराठवाडी बोली **—डॉ.नानासाहेब सूर्यवंशी**	668
137.	जगद्‌गुरु संत तुकाराम महाराज व संत हरिहर महाराज यांचे अभंगातील साम्य **— विजय शंकरराव चव्हाण**	676
138.	लेखक परिचय	679

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad

Mundhe S.M 2017-18

15

भारत में ही प्रमुखता नहीं मिलेगी, हम जितना भी सिर मार लें, वह बोलचाल की आम जरूरतों की भाषा से आगे नहीं बढ़ेगी उसे गंभीर विचार और चिंतन की भाषा नहीं माना जाएगा।"[2]

सारांशतः हिन्दी और मराठी भाषा का शब्दस्तर, वाक्यस्तर, रूपरचना स्तर, साहित्य स्तर पर अंतः संबंध है। जिसके कारण दोनों भाषाएँ अपनी अपनी कमियाँ पूरी कर रही है।

संदर्भ :

1. रोजगार अभिमूलक हिंदी, डॉ. पल्लवी भूदेव पाटील, पृ. 29.
2. हिंदी भाषा का भूमंडलीकरण, सुषम बेदी, पृ. 144.

हिंदी तथा मराठी की कारक व्यवस्था

– डॉ. सुरेश माधवराव मुंढे

भूमिका :

हिन्दी भाषा का इतिहास लगभग एक हजार वर्ष पुराना माना गया है। सामान्यतः प्राकृत की अन्तिम अपभ्रंश अवस्था से ही हिन्दी साहित्य का अविर्भाव स्वीकार किया जाता है। उस समय अपभ्रंश के कई रूप थे और उनमें सातवीं–आठवीं शताब्दी से ही 'पद्म' रचना प्रारम्भ हो गयी थी। हिन्दी भाषा व साहित्य के जानकार अपभ्रंश की अंतिम अवस्था 'अवहट्ठ' से हिन्दी का उद्भव स्वीकार करते हैं।

मराठी भारत के महाराष्ट्र प्रांत में बोली जानेवाली सबसे मुख्य भाषा है। भाषाई परिवार के स्तर पर यह एक आर्य भाषा है जिसका विकास संस्कृत से अपभ्रंश तक का सफर पूरा होने के बाद आरंभ हुआ। मराठी भारत की प्रमुख भाषाओं में से एक है। यह महाराष्ट्र और गोवा में राजभाषा है तथा पश्चिम भारत की सह–राजभाषा हैं। मातृभाषियों कि संख्या के आधार पर मराठी विश्व में पंद्रहवें और भारत में चौथे स्थान पर है। इसे बोलने वालों की कुल संख्या लगभग ९ करोड़ है। यह भाषा 900 ईसवी से प्रचलन में है और यह भी हिन्दी के समान संस्कृत आधारित भाषा हैं।

हिंदी तथा मराठी भाषा की अंलग–अलग व्याकरणिक कोटियां है। इनमें से यहा 'कारक' इस महत्त्वपूर्ण कोटी का अध्ययन करेंगे ।

'कारक' की परिभाषा

कारक धातु की व्युत्पत्ति 'कृ' धातु से 'अक'प्रत्यय जोडकर हुई है,जिसका अर्थ है करने वाला, परंतु पारिभाषिक अर्थों में कारक का अर्थ इस प्रकार है – "वाक्यों में शब्दों का पारस्पारिक संबंध निरूपित करनेवाला तत्त्व कारक कहलाता है।" कारक के संदर्भ में कामताप्रसाद गुरू कहते हैं, "संज्ञा या सर्वनाम के जिस रूप से उसका संबंध वाक्य के किसी दूसरे शब्द के साथ प्रकाशित होता है, उस रूप को कारक कहते हैं । लेकिन किशोरीदास वाजपेयी लिखते हैं,"जिस किया के साथ सीधा संबंध हो उसे कारक कहा जाता है ।

नेशनल इंग्लिश डिक्शरी के अनुसार, नामपद, विशेषण अथवा सर्वनाम के वाक्य में अन्य पदों के साथ संबंध स्थापित करनेवाला रूप कारक है। संस्कृत में "कियान्वयित्वं कारकं" इस प्रकार की परिभाषा दी है । अर्थात किया के साथ

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Dr. Ganesh Kulkarni
2017-18

17

JAIPURIA
INSTITUTE OF MANAGEMENT

LIBRARY TECHNOLOGIES, SERVICES & RESOURCES
CURRENT GLOBAL TRENDS

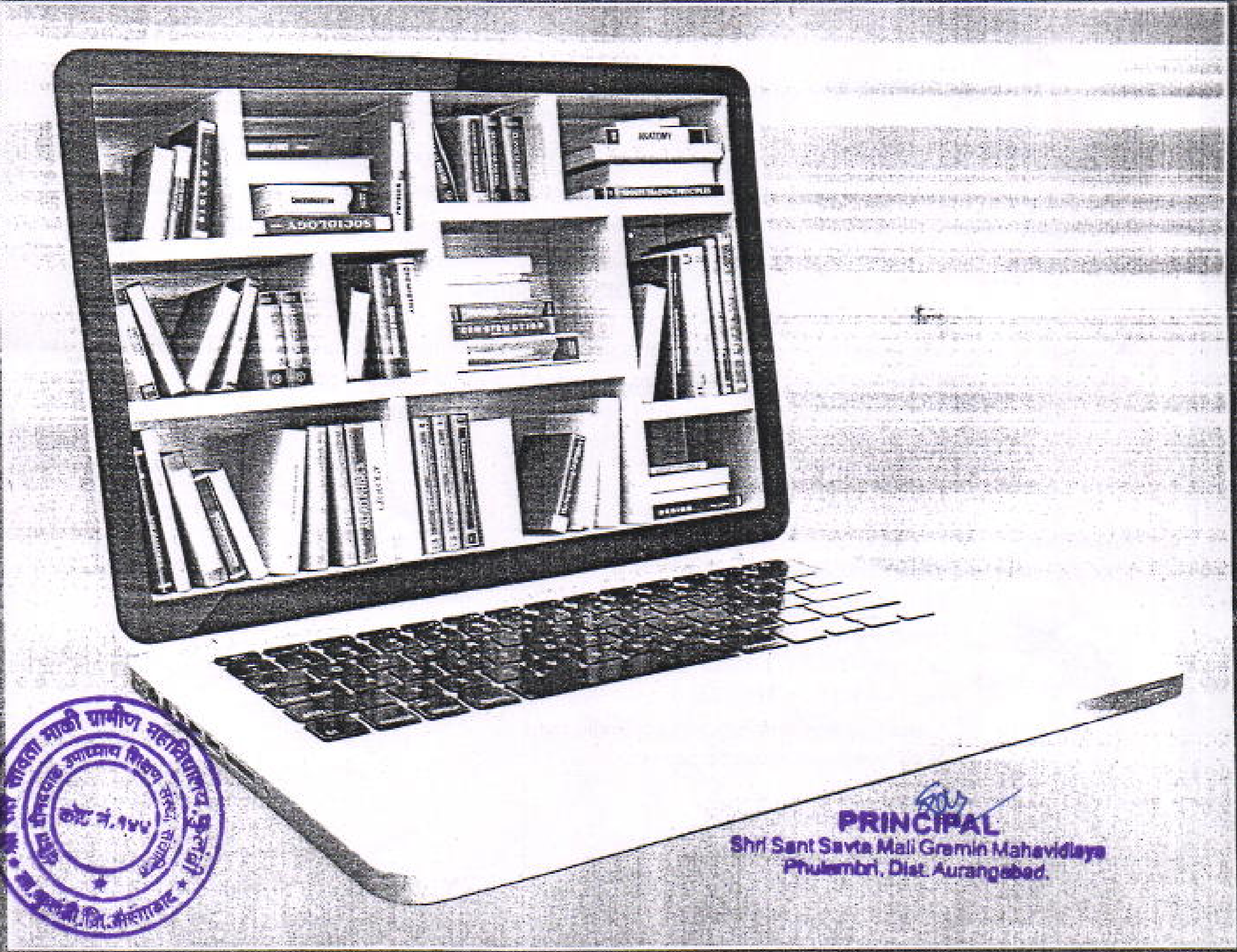

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Editor
Jitender Sharma

18

First Impression: 2017

© Management Libraries Network

Library Technologies, Services & Resources: Current Global Trends

ISBN: 978-93-86724-07-6

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission in writing from the copyright owners.

DISCLAIMER

The authors are solely responsible for the contents of the papers compiled in this volume. The publishers or editors do not take any responsibility for the same in any manner. Errors, if any, are purely unintentional and readers are requested to communicate such errors to the editors or publishers to avoid discrepancies in future.

Published by
EXCEL INDIA PUBLISHERS
91 A, Ground Floor
Pratik Market, Munirka, New Delhi–110 067
Tel: +91-11-2671 1755/ 2755/ 3755/ 5755
Fax: +91-11-2671 6755
E-mail: publishing@groupexcelindia.com
Web: www.groupexcelindia.com

Typeset by
Excel Prepress Services, New Delhi–110 067
E-mail: production@groupexcelindia.com

Printed by
Excel Printing Universe, New Delhi–110 067
E-mail: printing@groupexcelindia.com

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Contents

Editorial v
Acknowledgements vii

TRACK I: INNOVATION IN TECHNOLOGY

1. **Applications of Information Technology Infrastructure in Libraries of Health Science Institutes of Maharashtra State, India: A Study**
Tufail Ahmed Abdul Munaf Shaikh 3
2. **Mobile Technology and Library Services**
Ayesha Siddiqua 12
3. **Analytical Study of Text Retrieval Engines: Application of MGPP and Zebra in Managing Bengali Script**
Anirban Dutta 14
4. **Need of DSpace in Present Scenario**
Rajesh Kumar, Rishi Tiwari, Bibhuti Narh Jha, Rajesh Kumar Pandey and Preeti Singh 20
5. **Use of Mobiles in Accessing E-Resources and as E-Wallets for Library Transactions**
Pratibha N. Atram Singh 24
6. **Application of Web 2.0 Tools by University Teachers: A Study**
Prakash Bhairu Bilawar 26
7. **Library and Technology: ie Library as a Tool on the Digital Transformation in the Reinvention of Education**
María de la Peña and Belén Real 30
8. **Cloud Computing: The Next Generation Platform for Libraries**
Bhavna Vikram Maru 40
9. **Wireless Technology in Academic Libraries: A Case Study of Bangalore University Library**
Podili Anjaneyulu 45
10. **Role of Technology in Outreach Activities: A Case Study of ICDL Conference TERI [2016]**
Shazia Aslam 49
11. **Open Source Software for Libraries: A Review**
Uma Rani and Pardeep Gupta 55
12. **Cloud Computing**
Dhanawanti Sunil Bamane 59
13. **Growing Role of Social Media**
J.S. Yagnasridevi 64
14. **A Library in Your Mobile Technology: An Application for Library Services and Its Challenges in Technical Libraries of Manipur**
Banasam Sandhyarani Devi and Th. Purnima Devi 71

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

20

TRACK VI: INNOVATION IN RESEARCH TOOLS

75. **Menace of Plagiarism in Research: Reason and Resolutions**
Deepak Sharma, T.D. Tilwani and Manish Kr. Shukla 449

76. **A Study of Awareness of Plagiarism in Research**
Ganesh D. Kulkarni and Pushparjali Shriram Patil 454

TRACK VII: INNOVATION IN PLANNING

77. **Academic and Business Libraries at the Crossroads: Incorporating Innovation and Creativity into Strategic Planning**
Champeswar Mishra and Surendra Kumar Pal 463

78. **Paradigm Shift in Resources, Services and Products: A Case Study of Maulana Azad Library System, AMU Aligarh**
Nabi Hasan and Mohmmad Azim 472

79. **Media and Information Literacy Skills as Innovative Tools for Learning in Information Society**
H.P.S. Kalra 480

80. **Challenges and Issues for Professional in the Academic Library: E-Learning Environment**
Sanjay Singh 483

TRACK VIII: INNOVATION IN PEOPLE MANAGEMENT

81. **Implementation of Balanced Scorecard in Libraries of India**
Purbi Dey Kanungo 491

82. **Innovation in People Management-Training and Development of Library Support Staff-Case Study**
Pankaj A. Godse and Shubhangi M. Vedak 495

83. **Performance Appraisal Evaluations of Faculty and Staff Members at FIIB: An Experience**
Arun Kumar 499

84. **Librarian's Status in India**
Lata Suresh 503

85. **Understanding New Requirements for Library Professionals in Digital Era: A Study**
P. Anuradha 507

Author Index 512

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

A Study of Awareness of Plagiarism in Research

Ganesh D. Kulkarni[1] and Pushpanjali Shriram Patil[2]

Abstract—*The objective of the empirical study presented in this paper is to raise the awareness among academicians about plagiarism. The study finds that total number of Ph.D. recorded for the last 10 years was 45,561 in Indian universities. It also discusss forms of Plagiarism, other types of plagiarism, plagiarism is allowable in some extent and anti-plagiarism tools.*

Keywords: *Plagiarism, Awareness about Plagiarism*

INTRODUCTION

Teaching is the best and honest profession, and teaching at higher level mere text books are not enough. Teachers at college level are presuming make such socity through students, which will help the nation building in all field of knowledge. To fulfill these expectation teachers should learn and teach from researches. Teaching and research is the primary work of teacher . Plagiarism is an issue of great concern among the academicians. Plagiarism is a moral, ethical, and legal issue. Plagiarism has been around for centuries, but the Internet and the consequent increase of information have made the problem more serious. Plagiarism is taking someone else's work and passing it off as one's own. Any attempt by a researcher to plagiarism to gain advantage over another researcher's research conclusion of research, or to support someone else to gain an unfair advantage, is cheating. Cheating undermines the standards of the University's awards and disadvantages those researchers who have attempted to complete research honestly and properly. It is an offence against the values of the academic community.

SIGNIFICANCE OF STUDY

In India there are 566 universities and 10724 colleges. The total number of Ph.D. recorded for the last 10 years was 45,561 in Indian universities. India has a great culture, and so many things like Ayurveda's and yog based on researches. But at the present days we are lag behind western countries and china in technology, medical science, business, agriculture, literature, art, although we have 45561 recorded in last 10 years. And the only reason is Research. Plagiarism is really a serious issue. Academicians play very important role in research field. It is important to make them aware that they should give more for the better of nation.

OBJECTIVES OF THE STUDY

1. To study the awareness of academicians about plagiarism
2. To create an awareness about the plagiarism
3. To create the awareness citation.

REVIEW OF LITERATURE

Oxford university writes on their webpage that, the best way of avoiding plagiarism is to learn and make use of the principles of good academic practice from the beginning of your university career. Avoiding plagiarism is not simply a matter of making sure that references are all correct, or changing enough words so the examiner will not notice paraphrase; it is about deploying researcher's academic skills to make him work as good as possible.

Cope committee on publication ethics says that Plagiarism is a serious matter and the issue is the theft of another's intellectual ideas not necessarily the amount of the idea that have been there stolen. It was not for editors to create the result about authors as it was the employer's job to takeaway an analysis

Wilson Mizne a website owner says that, if you steal from one author it is like if you steal from many their research.

Moira Allen writes on his website" at what point does the use of previously published material cross the line from "research" to "copying"? If there were a single answer to this question, be sure it would be codified into law long ago. Unfortunately, there isn't because the issue can involve many potential variables. There are ethical and acceptable ways to use quotes and published sources in one's writing-and there are ways that are not so ethical or acceptable. Fortunately, there are some fairly simple criteria to help one established

[1]Librarian, Shri Sant Savata Mali Gramin Mahavidyalya, Phulambri, Aurangabad–421111, Maharashtra, India

[2]Librarian, Suryadatta Group of Institute's, Bavdhan, Pune–411021, Maharashtra, India
E-mail: [1]ganeshkulkarni136@gmail.com,
[2]patil.anjali2279@gmail.com

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri. Dist. Aurangabad.

MEANING AND DEFINITIONS

The word plagiarism has a curious history. It is derived from the Latin plagiaries which means abducting, kidnapping, seducing or plundering. The English word 'plagiary' firstly surfaced in 1601 in Ben Johnson's 'The Poetaster', means a literary thief who wrongfully takes another's words or ideas. The act of stealing from the writings of another person and passing the material off as one's own is a form of intellectual property theft. In other words, plagiarism is an act of fraud. It involves both stealing someone else's work and pretending [illegible] it to be one's own and, lying about it afterward. Many a time it happens due to our ignorance about how and where to cite, pervious works.

According to the United States law, the appearance of original ideas is consider intellectual property, and treated as original inventions. This is protected by copyright laws. Almost all forms of expression fall under copyright protection as long as they are recorded in some means such as in a book, cassette, CD, or a computer file. So, one should not think of using words or ideas expressed by others easily without permission or without providing appropriate reference to the source.

FORMS OF PLAGIARISM

SOURCES NOT CITED

1. ***The Ghost Writer***: The writer turns in another's work, word-for-word, as his or her own.
2. ***The Photocopy***: The writer copies significant portions of text from a single source without alteration.
3. ***The Potluck Paper***: The writer tries to disguise plagiarism by copying from several different sources, tweaking the sentences to make them fit together while retaining most of the original phrasing.
4. ***The Poor Disguise***: Although the writer has retained the essential content of the source, he or she has altered the paper's appearance slightly by changing key words and phrases.
5. ***The Labor of Laziness***: The writer takes the time to paraphrase most of the paper from other sources and make it all fit together, instead of spending the same effort on original work.
6. ***The Self-Stealer***: The writer "borrows" generously from his or her previous work, violating policies concerning the hope of originality adopted by most academic institutions.

SOURCES CITED (BUT STILL PLAGIARIZED)

1. **The *Forgotten Footnote***: The writer mentions an author's name for a source, but neglects to include specific information on the location of the material referenced. This often masks other forms of plagiarism by obscuring source locations.
2. ***Misinformed***: The writer provides inaccurate information about the sources, making it impossible to find them.
3. ***The Too-Perfect Paraphrase***: The writer properly cites a source, but neglects to put in quotation marks text that been copied word-for-word, or close to it. Although attributing the basic ideas to the source, the writer is falsely claiming original presentation and interpretation of the information.
4. ***The Resourceful Citer***: The writer properly cites all sources, paraphrasing and using quotations appropriately. The paper has almost no original work! It is sometimes difficult to spot this form of plagiarism because it looks like any other well-researched document.
5. ***The Perfect Crime***: In this case, the writer properly quotes and cites sources in some places, but goes on to paraphrase other arguments from those sources without citation. This way, the writer tries to pass off the paraphrased material as his or her own analysis of the cited material.
6. ***Other Types of Plagiarism***: Other types of plagiarism have also been recognized.

These are:

1. ***Copy and Paste Plagiarism***: Any time a sentence or significant phrase intact from a source is lifted; you must use quotation marks and reference the source.
2. ***Word Switch Plagiarism***: If you get a sentence from a source and change around a few words, it is still plagiarism. If you want to quote a sentence, then you need to put it in quotation marks and cite the author and article. But quoting Source articles should only be done if what the quote says is particularly

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Ganesh Kulkarni Chapter in Book 2017-18 23

useful in the point you are trying to make in what you are writing. In many cases, a quotation would not really be useful. The person who plagiarizes is sometimes just too lazy to synthesize the ideas expressed in the Source article.

3. ***Metaphor Plagiarism***: Metaphors are used either to make an idea clearer or give the reader an analogy that touches the senses or emotions better than a plain description of the object or process. Metaphors, then, are an important part of an author's creative style. If you cannot come up with your own metaphor to illustrate an important idea, then use the metaphor in the Source Article, but give the author credit for it.

4. ***Idea Plagiarisms***: If the author of the source article expresses a creative idea or suggests a solution to a problem, the idea or solution has to be clearly attributed to the author.

5. ***Reasoning Style/Organization Plagiarism***: When you follow a Source Article sentence-by sentence or paragraph-by-paragraph, it is plagiarism, even though none of your sentences are exactly like those in the Source article or even in the same order. What you are copying in this case is the author's reasoning style.

PLAGIARISM IS ALLOWABLE TO SOME EXTENT

According to the Turnitin website's article, there are no clear cut rules for this as all work will probably contain some words from other sources. As a guide a returned percentage of below 15% would probably indicate that plagiarism has not occurred. However, if the matching text is one continuous block this could still be considered plagiarism. A high percentage would probably be anything over 25%.

ANTI-PLAGIARISM TOOLS

1. *Copy Catch Gold:* http://www.copycatch.freeserve.co.uk/
2. EduTie.com: http://www.edutie.com/
3. *EVE2:Essay Verification Engine:* http://www.canexus.com/eve/index.shtml
4. *Glatt Plagiarism Program:* http://www.plagiarism.com
5. Google http://www.google.com
6. *Joint Information Systems Committee (JISC) Electronic Plagiarism Detection: http://www.jisc.ac.uk/plagiarism*
7. *JISC Plagiarism Advisory Service:* http://online.northumbria.ac.uk/faculties/art/information studies/Imri/JISCPAS/site/default.htm

RESEARCH METHODOLOGY

The present study highlights the awareness level of Plagiarism in Research. It is based on both primary and secondary data

1. ***Source of Information***:
   - ***Primary Data***: Primary data has been collected through Questionnaires from academician.
   - ***Secondary Data***: Secondary data is very essential for this study. So it is collected through different web sites.
   - ***Sample Selection***: For the collection of data purposive sampling method is used
2. ***Sample Size***:

For the primary data the 60participants of Refresher course in Library and Information Science & 30 Orientation course participants, organized by Sant Gadge Baba Amravati University (Maharashtra) during the 20th June 2017 to17 July 2017 were selected for this study.

TOOLS AND TECHNIQUES USED

To know the trend of data and to provide support for interpretation and analysis of the data some statistical tools and techniques used for the analysis are Tabulation of Data, Percentage and Graphs

ANALYSIS OF THE STUDY

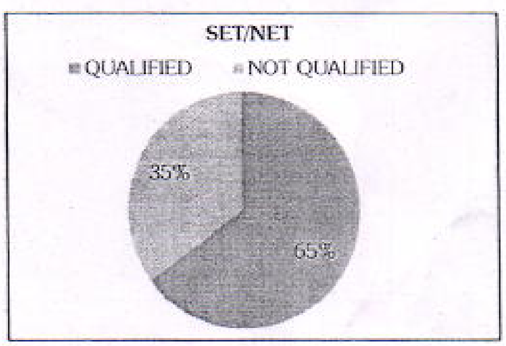

Fig. 1

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

From the respondent 65% were SET/ NET holder, rest of them 35% not having the SET/ NET

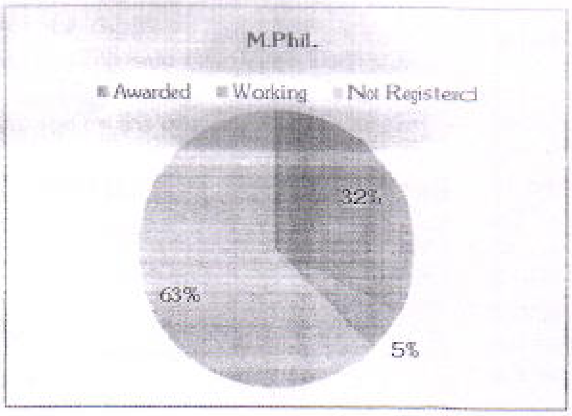

Fig. 2

Out of all respondent 32% respondent are having M.Phil. Degree, 63% are not having the MPhil and 5% of them working on the Dissertation.

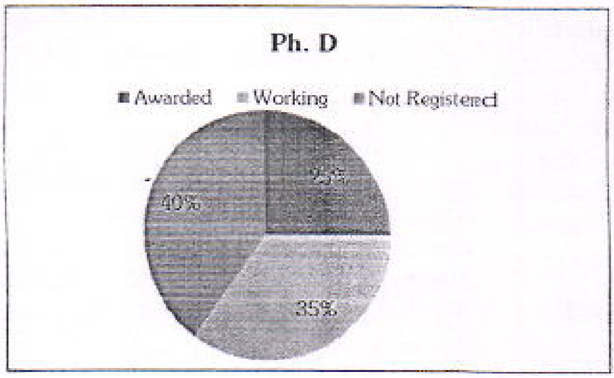

Fig. 3

Out of all respondent 25% respondent are awarded Ph.D Degree, 35% are working on the thesis and 40% respondents are not still registered for Ph.D.

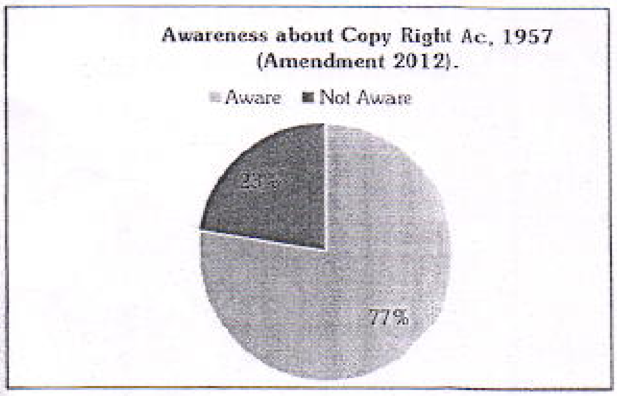

Fig. 4

When it is tried to know that the respondents are aware to Copy Right Act, 1957 (Amendment 2012), it is found that 77% respondents are aware to it and on the other hand 23% spondant are not aware Copy Right Act, 1957 (Amendment 2012)

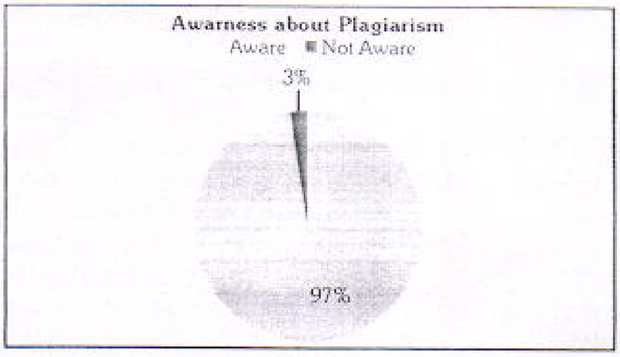

Fig. 5

When it is tried to know that the respondents are aware to Plagiarism, it is found that 97% respondents are aware to it and on the other hand only 3% rspondant are not aware to Plagiarism.

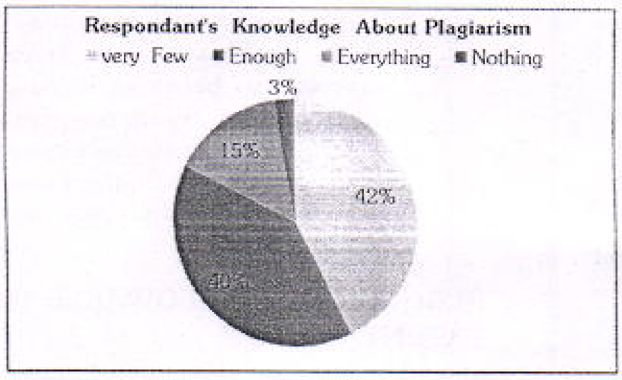

Fig. 6

Respondents were asked about their knowledge of Plagiarism and it is found that 15% respondents know everything about Plagiarism, 40% respondents have enough knowledge of Plagiarism and 40% respondent knows only few things of Plagiarism. But 3% of them know nothing about Plagiarism.

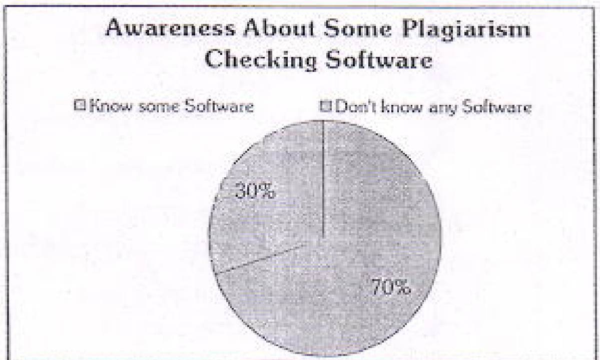

Fig. 7

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

There are some forms of Plagiarism, and respondents were asked about it whether they know it or not, it is found that 50% knows and 50% don't knows.

Respondent were asked whether they know the any software detecting the plagiarism and it is found that 70% respondents knows some software while 30% Respondents don't know any plagiarism checking software

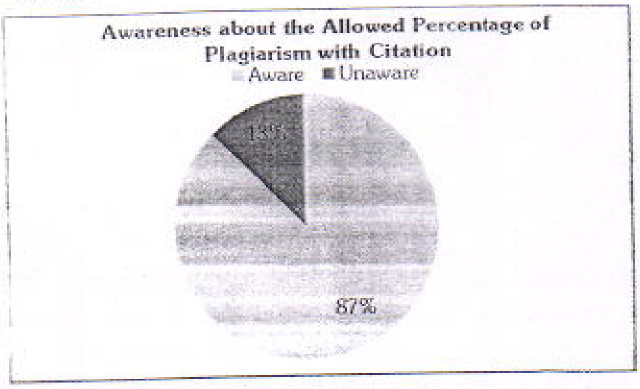

Fig. 8

With some extent plagiarism is allowed with citation, and it is found that 87% respondents are aware about it, where 13% respondents were not aware about it.

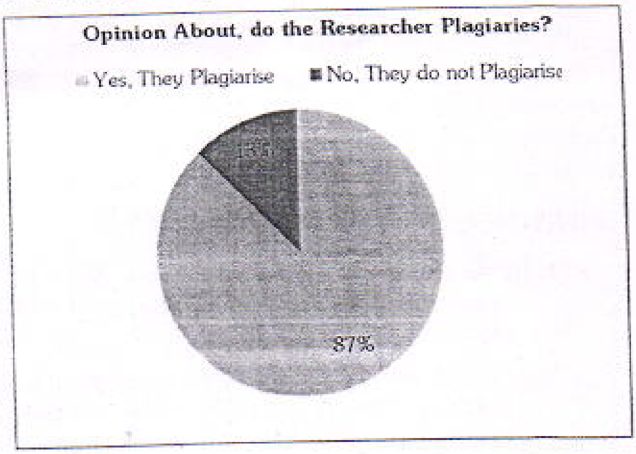

Fig. 9

When the respondents were asked their opinion about do the researcher plagiaries in their research. The 87% respondents responded yes researcher plagiaries their research and 13% respondent said researcher do not plagiaries their research.

When the respondents were asked that, why researcher plagiaries, 65% respondents said that researcher is unaware how to cite it, 13% respondents do this offence by mistake. But 22 % respondents admit that researcher do plagiaries intentionally.

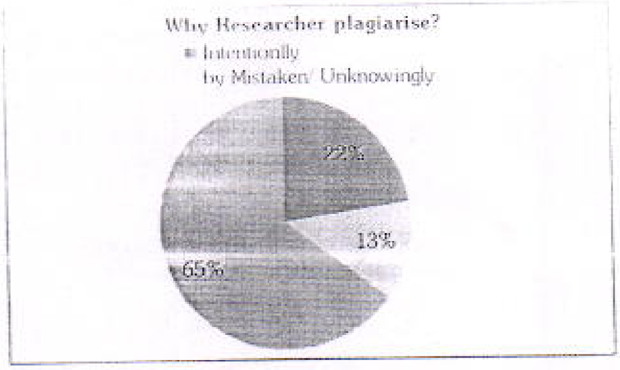

Fig. 10

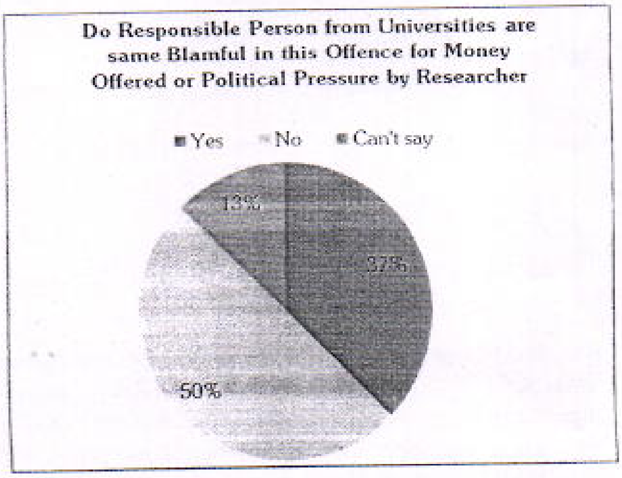

Fig. 11

37% respondents said that Responsible Persons from Universities are also equal partner in this offence due to Money Offered or Political Pressure by Researcher but 50% respondents denied that responsible person from universities help the researcher in this offence. While 13 % respondents stay neutral on the question.

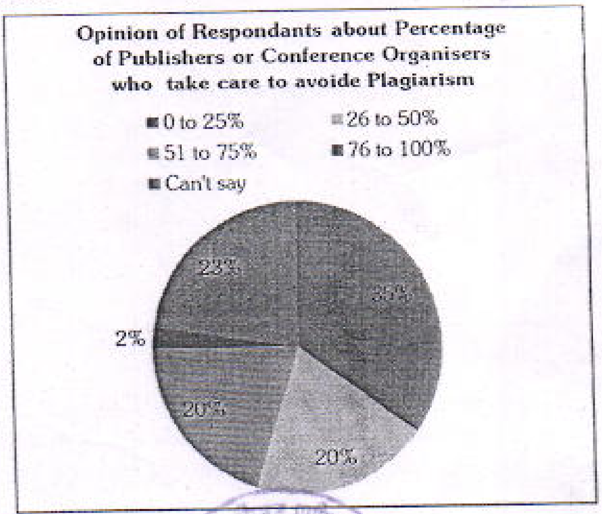

Fig. 12

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidialaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

[illegible]% respondents out of 60 said that only 0 to 25% publishers take care to avoid plagiarism and 20% respondents said that only 26 to 50% publishers and Conference organizer take care to avoid plagiarism, and again 20% said that 51 to 75% do this Only 2% are there in 75 to 100% range. But 23% respondent stayed neutral on the question.

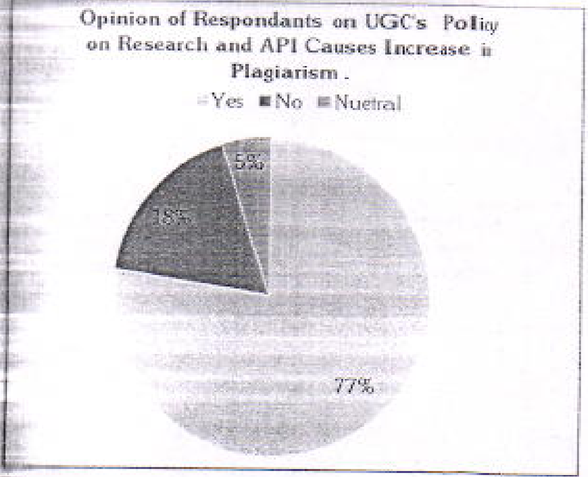

Fig. 13

Respondents were asked to express their opinion on 'does UGC's policy on research and API Causes a increase in Plagiarism', and 77 % respondents admitted that yes it causes a increase in plagiarism, and 18% respondents said no there is no connection in it. But 5% stayed neutral.

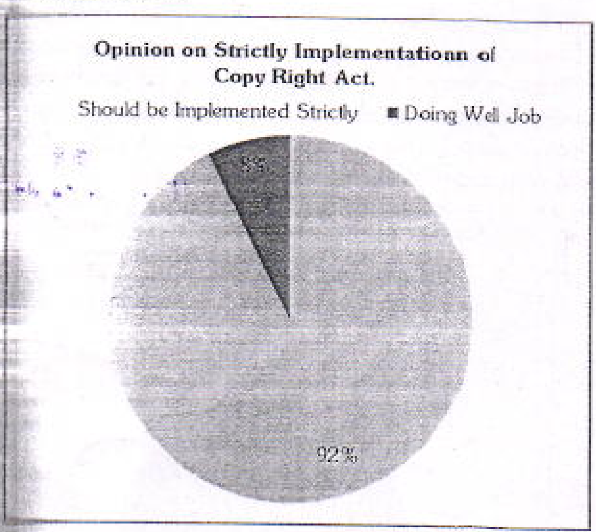

Fig. 14

On the question that, does the Copy Right Act strictly doing a well job or it should be strictly implemented, 92 % respondents admits that it should be strictly implemented while only 8% respondents said that it is doing its job well.

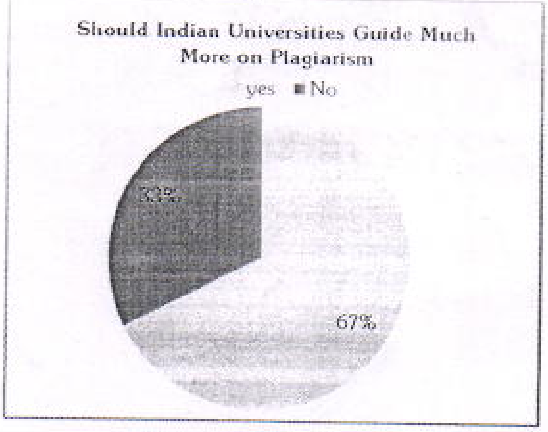

Fig. 15

Question on initiative by university on plagiarism, 67% respondents said that university should open a campaign on guidance on academic research and report writing. But 33% respondents said there is no need of it.

LIMITATION OF THE STUDY

The study is limited to the academicians, as they are mostly related with research. It is also limited to the participants of the Refresher Course in Library & Information Science & participants of the 39th Orientation Program of Sant Gadge Baba Amravati, University, Amravati (Maharashtra) held during 20 June 2017 to 17 July 2017.

FINDINGS OF THE STUDY

1. From the respondent 65% were SET/ NET holders, rest of them 35% not having the SET/ NET
2. Out of all respondent 32% respondent were having M.Phil. Degree, 63% were not having the M.Phil. 5% of them working on the Dissertation.
3. Out of all respondent 25% respondent were awarded Ph.D. Degree, 35% were working on the thesis and 40% respondents were not still registered for Ph.D.
4. When it is tried to know if the respondents were aware to Copy Right Ac, 1957 (Amendment 2012), it is found that 77% respondents were aware to it and on the other hand 23% spondant were not aware Copy Right Ac, 1957 (Amendment 2012)

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali ... Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

ISBN Chapter in Book
2017-18-(08)

27

अर्थवेध

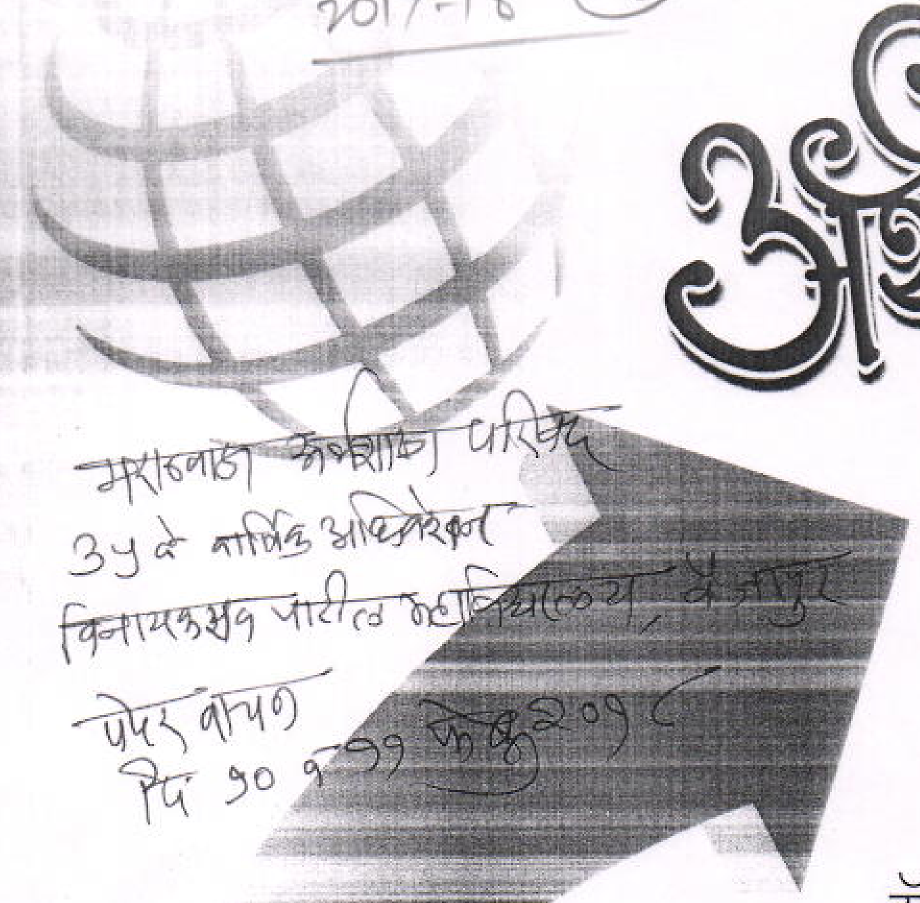

मराठवाडा अर्थशास्त्र परिषद
34 वे वार्षिक अधिवेशन
विनायकराव पाटील महाविद्यालय, वैजापूर
पेपर वाचन
दि 10 व 11 फेब्रु 2018

* संपादक *
डॉ. सोमेश्वर बाबर

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

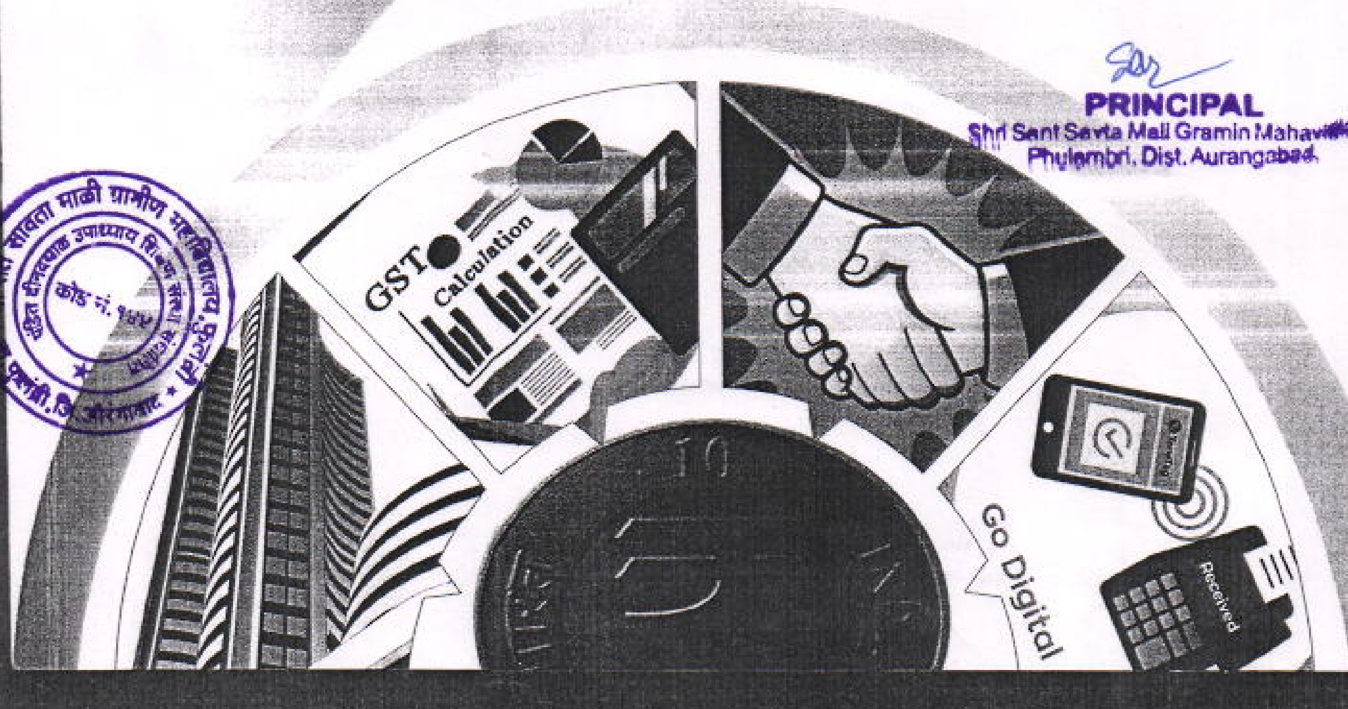

२४. रोकडविरहीत अर्थव्यवस्था : एक अभ्यास ७३
- प्रा.व्ही.पी.भिंगारदेव

२५. काळ्या पैशाला लगाम : रोखरहीत अर्थव्यवस्था ७६
- श्री. सुधाकर श्रीरामे - प्रा. वैशाली शेषराव पेरके

२६. रोकडमुक्त भारतीय अर्थव्यवस्था ७८
- श्री. लक्ष्मण निळकंठ येवले - प्रा.डॉ.शिवाजी यादव

२७. रोकडरहीत भारतीय अर्थव्यवस्था: साधने आणि सुरक्षिता ८०
- डॉ. नासिकेत गोविंदराव सुर्यवंशी - प्रा. गोविंद रामराव काळे

२८. रोकडविरहीत व्यवहाराची साधने आणि फायदे -तोटे ८३
- प्रा. डॉ. शिवाजी पाते

२९. कॅसलेस व्यवहार आणि मराठवाड्यातील बँकिंग व्यवस्था ८६
- प्रा. डॉ. दीपक भुसारे

३०. कॅशलेस व्यवहार आणि मराठवाड्यातील समस्या ८९
- श्री. राजाभाऊ भागवत गायकवाड

३१. कॅशलेस अर्थव्यवस्थेचा चिकित्सक अभ्यास ९१
- डॉ. महेश प्रभाकरराव देशमुख

३२. निश्चलनीकरण, रोकडविरहीत व्यवहार आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्था ९५
- डॉ.चक्रधर पंजाबराव गायकवाड -डॉ. विलास खंदारे

३३. निश्चलनीकरण आणि रोकडविरहीत अर्थव्यवस्था ९८
- प्रा. कु.योगिता राहाणे - प्रा. डॉ. दिपक भुसारे

३४. रोकडविरहीत व्यवहार आणि मराठवाड्यातील बँकिंग व्यवस्था : एक मुल्यमापन १००
प्रा. धनंजय महादेवराव चंदनशिवे

३५. कॅशलेस अर्थव्यवस्था काळाची गरज १०३
प्रा. मदन लक्ष्मण शेळके

३६. कॅशलेस अर्थव्यवस्था १०६
-गोरे ज्ञानेश्वर प्रभाकर -प्रा.डॉ.डी.व्ही. भुसारे

३७. भारत में नकदरहित अर्थव्यवस्था: एक चुनौती १०९
-प्रा. जे. पी. महाजन

३८. निश्चलीकरणाचा मराठवाड्यातील बँकिंग क्षेत्रावरील परिणाम ११३
- प्राचार्य डॉ. एस. आर. टकले - डॉ. तुकाराम व्ही. पोवळे

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

निश्चलीकरणाचा मराठवाड्यातील बँकिंग क्षेत्रावरील परिणाम

- प्राचार्य डॉ. एस. आर. टकले
श्री. संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय,
फुलंब्री, जि. औरंगाबाद.

- डॉ. तुकाराम व्ही. पोवळे
अर्थशास्त्र विभाग,
कै. बाबासाहेब देशमुख गोरठेकर महाविद्यालय,
उमरी, जि. नांदेड.

प्रस्तावना :

निश्चलीकरण ही एक अशी प्रक्रिया आहे की, ज्यामध्ये देशातील सरकार आपल्या देशातील काही मुद्रेला कायदेशिररित्या प्रतिबंध करते. या प्रतिबंधानंतर ती मुद्रा अर्थव्यवस्थेतून बाद होते. नंतर कोणत्याच परिस्थितीत त्या मुद्रेच्या सहाय्याने कसल्याच प्रकारची खरेदी–विक्री, आर्थिक व्यवहार किंवा साठवणूक करणे कायदेशिर गुन्हा मानला जातो.

जेंव्हा अर्थव्यवस्थेमध्ये काळया पैशाचे प्रमाण वाढते तसेच पैशाचा साठा वाढतो तेंव्हा निश्चलीकरण केले जाते. यामध्ये पैशाचा साठा वाढू नये यासाठी चलनातील मोठया मुल्याच्या नोटांचे निश्चलीकरण केले जाते.

अभ्यासाचा उद्देश :

प्रस्तुत अभ्यासामध्ये निश्चलीकरण म्हणजे काय? निश्चलीकरणाचा इतिहाय तसेच निश्चलीकरणाचा मराठवाडयातील व्यावसायीक, बँकिंग, उद्योग तसेच कृषीक्षेत्रावर काय परिणाम झाले याचा अभ्यास करणे हा आहे.

नोटा बंदीचा इतिहास :

भारतामध्येच नोटाबंदी झाली असे नाही. जगामध्ये अनेक देशांनी भ्रष्टाचार व काळा पैसा नष्ट व्हावा यासाठी नोटांचे निश्चलीकरण केलेली आढळून येते. काळा पैसा आणि भ्रष्टाचारामुळे सन 1982 मध्ये घाना देशाने त्यांच्या 50 सेडी या चलनाचे निश्चलीकरण केले होते. परंतू या प्रयत्नात ते यशस्वी झाले नाही. त्यामुळे त्यांनी परत आपला निश्चलीकरणाचा निर्णय मागे घेतला. सन 1984 मध्ये नायजेरिया मध्ये निश्चलीकरणासाठी त्यांच्या चलनाचा रंग बदलण्यात आला. यामाध्यमातून त्यांनी अर्थव्यवस्थेतील काळा पैसा अर्थव्यवस्थेत परत आणण्याचा प्रयत्न केला. सन 1987 मध्ये म्यानमार मध्ये 80 टक्के चलनाचे निश्चलीकरण करण्यात आले. तर सन 1991 मध्ये सोवियत संघामध्ये रुबल या चलनाचे मोठया प्रमाणात निश्चलीकरण करण्यात आले. दक्षिण कोरीयामध्ये सन 2010 मध्ये निश्चलीकरण करण्यात आले. यावेळी त्यांची अर्थव्यवस्था कालमडून पडली होती. तर झिम्बाम्बे या देशामध्ये देखील शंभर ट्रिलीयन डॉलरचे निश्चलीकरण करण्यात आले होते.

भारता मध्ये देखील नोंव्हेबर 2016 मध्ये पंतप्रधानांनी पहिल्यांदाच निश्चलीकरण केले असे नाही. यापूर्वी देखील अशाप्रकारचे निश्चलीकरण करण्याल आले होते. भारतात सर्वप्रथम सन 1946 मध्ये 500, 1000 तसेच 10,000 रु. च्या नोटांचे निश्चलीकरण करण्यात आले होते. त्यांनतर सन 1970 मध्ये प्रत्यक्ष कराची पाहणी करण्याकरिता वांछू समितीची स्थापना करण्यात आली होती. त्यांनी देखील 1970 मध्ये देशातील काळा पैसा बाहेर काढण्यासाठी व तो नष्ट करण्याकरिता सरकारला निश्चलीकरणाची शिफारस केली होती. परंतू त्यावेळी निश्चलीकरण करण्यापूर्वीच ती वार्ता लोकांपर्यंत पोहोचली व काळा

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidiaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

पैसा असणाऱ्यांनी त्याची विल्हेवाट लावली. त्यामुळे त्यावर्षी निश्चलीकरणाची योजना फसली.

सन 1977 मध्ये आणिबाणी संपल्यानंतर कॉंग्रेसची सत्ता जावून श्री. मोरारजी देसाई यांचे सरकार निवडून आले. या सरकारने जानेवारी 1978 मध्ये 1000, 5000 व 10,000 रु. मुल्य असलेल्या नोटांचे निश्चलीकरण केले. परंतू तेंव्हा रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर श्री. आय. जी. पटेल यांनी सरकारच्या या निर्णयाला विरोध केला होता.

परत एकदा 8 नोव्हेंबर 2016 मध्ये पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी 500 व 1000 रु. मुल्य असलेल्या नोटांचे निश्चलीकरण करुन काळया पैशावर प्रहार केला आहे. यावेळस मात्र सरकारच्या या निर्णयामध्ये रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नरदेखील सहभागी होते. सरकारने घेतलेला निश्चलीकरणाचा निर्णय खूप साहसी आहे असे मत रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर श्री. उर्जीत पटेल यांनी व्यक्त केले आहे.

निश्चलीकरणाचे यशापयश :

निश्चलीकरण होवून आज एक वर्ष होवून गेले आहे. या कालावधीमध्ये शासनाने ज्या उद्देशासाठी निश्चलीकरण केले तो पूर्ण झाला का नाही हे पाहणे आवश्यक आहे.

निश्चलीकरणाचा सर्वाधिक परिणाम हा काळा पैसा लपवणाऱ्यांवर झाला आहे. देशामध्ये जवळपास 3 लाख कोटी रु. काळया पैशाच्या स्वरुपात लपवून ठेवण्यात आलेले होते. या निश्चलीकरणामूळे त्यातील 80 ते 90 टक्के काळा पैसा उजेडात येईल अशी अपेक्षा होती. अर्थमंत्री श्री. अरुण जेटली यांनी निश्चलीकरणानंतरच्या परिणामांचा लेखाजोखा मांडतांना असे म्हणाले की, बँकांमधील जवळपास 18 लाख संदिग्ध खात्यांची ओळख झाली असून त्यातील 2.89 लाख कोटी रु. ची चौकशी चालू आहे. याशिवाय 4 लाख पेक्षा जास्त संदिग्ध व्यवहार पकडले आहेत. त्यामुळे जवळपास 16 कोटी रु. चा काळा पैसा वापस आला आहे. तसेच ऑनलाईन व्यवहारामूळे पैशाची गती 21 टक्यांनी कमी झाली आहे.

त्याचप्रमाणे निश्चलीकरणामूळे आंतकवाद नक्षलवाद तसेच अपराधी प्रवृत्तीला काही प्रमाणात [illegible] आळा बसला आहे. या लोकांनी घातपाताकरीता साठवलेला पैसा एका रात्रीमध्ये कागदामध्ये रुपांतरीत झाला. याचा परिणाम म्हणून मागील काही काळात जम्मू काश्मिर मध्ये तसेच देशामध्ये आंतवादी कारवाया कमी झाल्याचे दिसून येते.

निश्चलीकरणाचा निर्णय जरी सरकारने 8 नोव्हेंबर 2016 रोजी घेतला असला तरी त्याची पुसटशी कल्पना पंतप्रधानांनी अगोदरच दिली होती. निश्चलीकरणापूर्वी आपल्याकडील काळी संपत्ती जाहीर करण्याचे अनेकदा आवाहन सरकाने केले होते. [illegible] प्रमाणात कर भरुन आपल्याकडील काळी संपत्ती पांढरी करण्याचे आवाहन सरकारने केले होते. [illegible] अनेकांनी फायदाही घेतला. परंतू ज्यांनी आपली संपत्ती जाहीर केली नाही त्यांच्यावर छापे टाकून त्यांच्याकडील संपत्ती जप्त करण्यात आली. सरकारच्या अहवालानूसार निश्चलीकरणानंतर सरकारच्या करामध्ये 14.5 टक्केनी वाढ झाली आहे. निश्चलीकरणामूळे 56 लाख नवीन करदाते वाढले आहेत. मागील वर्षी पेक्षा प्रत्यक्ष कर भरणा करणाऱ्यांची संख्या 9.9 टक्के वरुन 25 टक्के झाली आहे. त्याचा परिणाम म्हणून सरकारी खात्यामध्ये जवळपास 3 लाख कोटी रु. जमा होतील असा अंदाज आहे. याव्यतिरीक्त 65 हजार कोटी रु. विविध करांच्या माध्यमातून जमा होतील असा अंदाज आहे. प्रत्यक्षात यापेक्षा जास्त रक्कम जमा झाली आहे. अशाप्रकारे मोठी रक्कम सरकारकडे जमा झाल्यास [illegible] सरकारला आधारभूत विकासाठी भविष्यात सहाय्यभूत ठरणार आहे.

निश्चलीकरणानंतर सरकारने बँकेचे [illegible] रोख रक्कम जवळ बाळगण्याचे, बँकेत जमा करण्या

श्री संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय ... कोड नं. १४४

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

अनेक निर्बंध लादले आहेत. लोकांनी जास्तित जास्त रोकडविरहीत आर्थिक व्यवहार करावेत हा यामागील मुळ उद्देश आहे. जेणेकरुन अर्थव्यवस्थेत काळ्या पैशाचे प्रमाण कमी होईल तसेच रोख रक्कम जवळ न बाळगता, साठवून न ठेवता ती बॅंकेत जमा राहील. यामध्ये सरकार मोठया प्रमाणात यशस्वी देखील झाले आहे. भिम ॲप, पेटीएम, क्रेडीट कार्ड, आधारकार्ड इत्यादीच्या माध्यमातून मोठया प्रमाणात व्यवहार होत आहेत. त्यामुळे बॅंकांमध्ये ठेवींचे प्रमाण वाढले आहे. परिणामी बॅंकांच्या कर्जाचा पूरवठा वाढविण्यासाठी सर्वच बॅंकांनी आपल्या व्याजदरात घट केली आहे. त्यामुळे व्यवसायासाठी कमी व्याजदरावर पतपूरवठा केला जात आहे. त्यामुळे उद्योग क्षेत्र, कष्षी क्षेत्र तसेच सेवा क्षेत्राचा विकास होत आहे. मागील काही वर्षा मध्ये रियल इस्टेटला मंदीतून जावे लागत होते परंतू अशा पतपूरवठयामध्ये रियल इस्टेटला देखील चांगले दिवस आले आहेत. त्यामुळे देशाच्या विकासाला चालना मिळत आहे. सरकारकडे देखील मोठया प्रमाणात पैसा उपलब्ध झाल्यामुळे शासन लोककल्याणकारी योजना राबवित आहे. प्रधानमंत्री आवास योजनांसाख्या योजना आखून गरीब लोकांचे जीवनमान उंचावण्याचा प्रयत्न होत आहे.

निश्चलीकरण केल्यामुळे केवळ फायदाच झाला असेही नाही. निश्चलीकरणामुळे अर्थव्यवस्थेला जशी गती मिळाली तशी काही बाबतीत पिछेहाटदेखील झाली आहे. निश्चलीकरणामुळे देशी पर्यटन उद्योगाला मोठा तोटा सहन करावा लागला. देशात स्थानिक चलनाच्या तुटवडयामुळे विदेशी पर्यटकांना आर्थिक अडचणींचा सामना करावा लागत आहे. त्यामुळे मागील वर्षात विदेशी पर्यटकांच्या संख्येत घट झाली आहे. तसेच निश्चलीकरणाचा उद्योग, कृषी तसेच सेवा क्षेत्रावर परिणाम झाला. त्यामुळे मागील वर्षीच्या तुलनेत यावर्षीच्या जीडीपी मध्ये घट झाली आहे. मागील वर्षी असणारे जीडीपीचे प्रमाण 7 टक्के वरुन 6.5 टक्के झाले आहे.

निश्चलीकरणाचा मराठवाडयातील बॅंकिंग, उद्योग तसेच कृषीक्षेत्रावर झालेला परिणाम :

निश्चलीकरणामुळे संपूर्ण देशामध्ये चांगले वाईट असे परिणाम झालेले आढळून आले. मराठवाडा विभागा मध्ये देखील याचे परिणाम जाणवले. 8 नोव्हेंबर 2016 रोजी निश्चलीकरणाची घोषणा झाली होती त्याचा सर्वाधिक फटका मराठवाडयातील छोटया व्यावसायीकांना बसला. छोटया व्यावसायिकांना व्यवसाय सोडून 2000 रु. साठी रोज बॅंके च्या तसेच एटीएम च्या रांगेत उभे राहावे लागत होते. बॅंकेमध्ये नवीन चलन उपलब्ध नव्हते तर एटीएम मधून केवळ 2000 रु. च मिळत होते. त्यामुळे त्यांच्या व्यवसायावर विपरीत परिणाम झाले. आजही त्यांची परिस्थीती फारसी सुधारलेली दिसून येत नाही. छोटया व्यावसायिकांचा व्यवहार छोटा असल्यामुळे त्यांना रोख स्वरुपात चलनाची आवश्यकता असते. त्यांचा व्यवसाय छोटा असल्यामुळे पेटीएम किंवा तत्सम मोबाईल ॲपचा त्यांना वापर करता येत नाही किंवा केल्यास त्यातून कमिशनची रक्कम कटत असल्यामुळे त्यांचे आर्थिक नुकसान होत आहे. परिणामः अनेक छोटया व्यावसायिकांनी आपला व्यवसाय बंद केला आहे. या निश्चलीकरणाचा सर्वाधिक फटका ग्रामीण भागातील छोटया व्यवसाय क्षेत्राला बसला आहे.

सरकारने निश्चलीकरण केल्यानंतर लोकांना 31 डिसेंबर 2016 पर्यंत त्यांच्याकडील 500 व 1000 रु. च्या नोटा बॅंकेतून बदलून घेण्याचे जाहिर केले असले तरी या बॅंकांना निश्चलीकरण होईपर्यंत नोटा बदलाची काही माहिती नव्हती किंवा सरकारनेदेखील त्याची काही पूर्वतयारी केली नव्हती. त्यामुळे याचा बॅंकिंग क्षेत्राच्या कार्यावर खूप मोठा परिणाम झाला. अनेक बॅंकांमध्ये नविन चलन उपलब्ध नव्हते. त्यामुळे प्रत्येक बॅंकांसमोर रांगाच्या रांगा लागल्या होत्या. तसेच एटीएम मधून पैसा काढावा तर त्यामध्ये नविन आकारांच्या नोटांचे साचे नसल्यामुळे

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

निश्चलीकरणानंतर 3 ते 4 आठवडे एटीएम मशिनमध्ये दुरुस्ती करण्यासाठी वेळ लागला. मराठवाडयातील अनेक ग्रामीण भागातील बँकांमध्ये चलन उपलब्ध नव्हते तर एटीएम मध्ये पैसा नव्हता. त्यामुळे लोकांचे मोठे हाल झाले.

उद्योगक्षेत्राला सर्वाधिक रोख स्वरुपात पैशाची आवश्यकता असते. कच्चामाल, वाहतूक खर्च, इंधन खर्च तसेच मजूरी देण्यासाठी रोख पैशाची आवश्यकता असते. मराठवाडयामध्ये बिहार, झारखंड, पं. बंगाल या राज्यांमधून मोठया प्रमाणात मजूर उद्योग क्षेत्रात काम करतात. त्यांचे बँकेमध्ये खाते देखील नाही. त्यामुळे त्यांना रोख स्वरुपातच मजूरी द्यावी लागते. बँकामधून रोज केवळ 50,000 रु. काढण्याचीच अनुमती असल्यामूळे मजूरीचा मोठा प्रश्न निर्माण होत आहे. उद्योगपतींनी ही रक्कम मर्यादा वाढवून कमीत कमी 2,00,000 रु. करावी अशी विनंती केली आहे. काही उद्योगात मजूरांना चेक दिला जातो. परंतू तो वटवण्यासाठी मजूरांना पूर्ण एक दिवस कामावर न जाता बँकेच्या रांगेत उभे राहून पैसे काढावे लागतात. याचा परिणाम विपरीत त्यांच्या उत्पन्नावर तसेच उद्योग क्षेत्रावर होतांना दिसून येत आहे.

सन 2012–13 मधील राष्ट्रीय नमुना पाहणी अहवालानूसार कृषीक्षेत्रातील शेतकऱ्यांचे मासिक वेतन हे सरासरी 6426 रु. एवढे आहे. तर त्यांचा उपभोगावरील खर्च हा 6223 रु. एवढा आहे. हा खर्च त्यांना रोख स्वरुपात करावा लागतो. नोव्हेंबर महिन्या मध्ये शेतकऱ्यांचे पीक बाजारपेठे मध्ये विकण्यासाठी जाते. याच वेळस केंद्र सरकारने निश्चलीकरणाचा निर्णय घेतला. त्यामुळे रोख रक्कमे अभावी व्यापाऱ्यांनी शेतकऱ्यांचा शेतमाल विकत घेतला नाही. तर काही व्यापाऱ्यांनी कमी भावाने त्यांचा शेतमाल घेवून त्यांना थोडे थोडे पैसे दिले. त्यामुळे शेतकऱ्यांना मोठे आर्थिक नुकसान सोसावे लागले. सहकारी बँकांमध्ये 500 व 1000 रु. च्या नोटा बदलून मिळणार नाहीत असा रिझर्व्ह बँकेने आदेष दिला होता. त्यामुळे शेतकऱ्यांना शहरीभागात जावून नोटा बदलण्यासाठी दिवस दिवस लागत होता. त्यामुळे त्यांचा शेतीवर विपरीत परिणाम झाला. या काळात नोटा बदलीमुळे शेतीकामासाठी मजूर मिळेनासे झाले. आजही ग्रामीण भागातील शेतकऱ्यांना या निश्चलीकरणाच्या समस्या भेडसावत आहेत.

संदर्भ :

1. Sanjiv Shankaran ; Demonetization in 1946 and 1978 : Stories from the Past, Times of India, November 15, 2016.
2. Nihan A, George ; Church and Society Challenges and Response in the 21 th Century, Asian Trading Corporation, Bangalore, 2003.
3. Sovan Mallick ; The History of Demonetization Around the World and it's Impact on the Church and History.

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

K.T.S.P MANDAL'S

HUTATMA RAJGURU MAHAVIDYALAYA

RAJGURUNAGAR, Tal:- Khed, Dist:- Pune - 410505
Maharashtra (India)
Tel. No. -02135-222099

NAAC RE-ACCREDITED 'B' Grade (2.63)

National Seminar on

"Structure of Agricultural Finance in India"

Organized by
Department of Economics

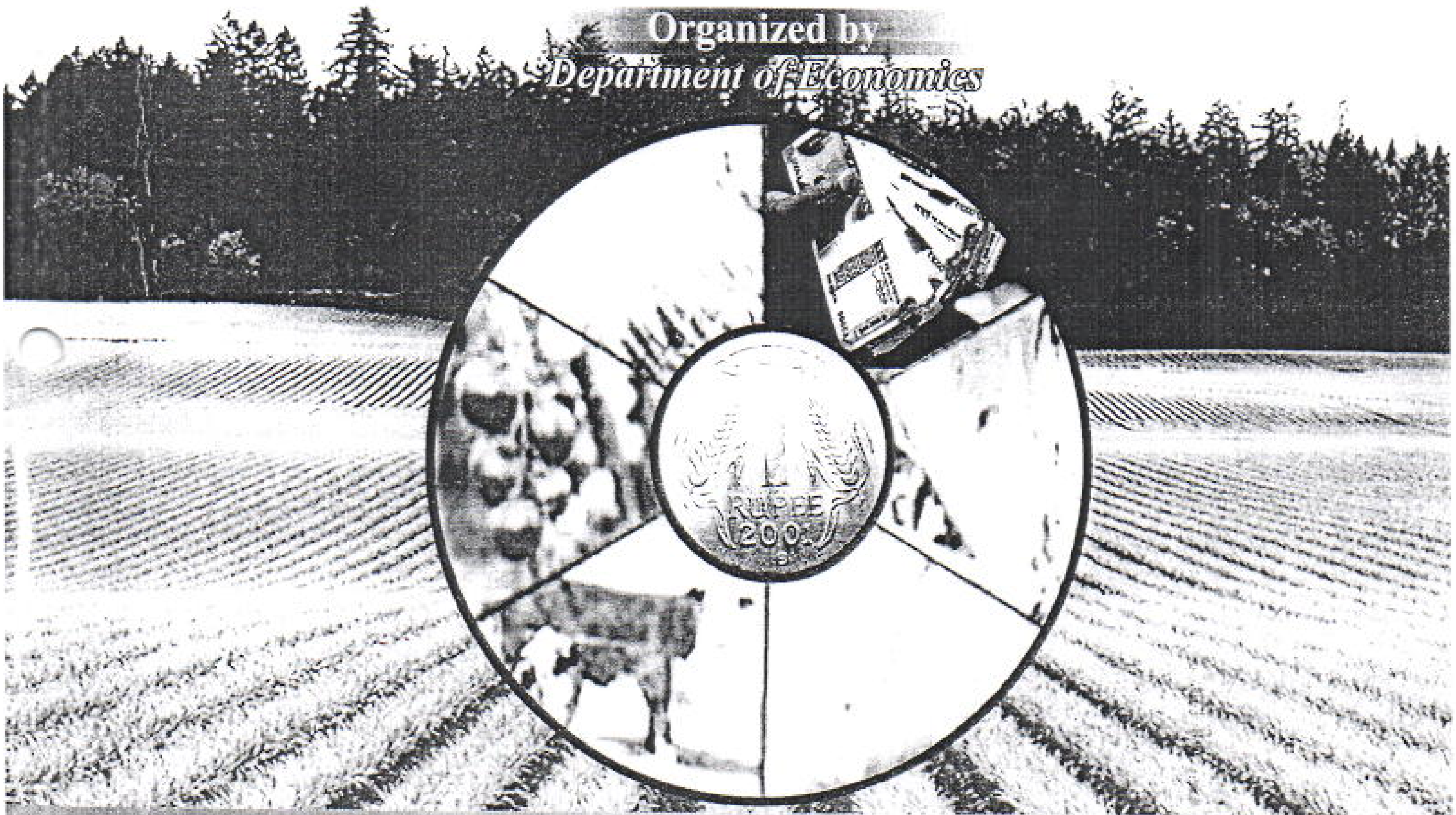

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Savitribai Phule Pune University
(Under Quality Improvement programme)

ISBN : 978-93-87665-21-7

Conclusion:

In Maharashtra there are five regions namely as West Maharashtra, Khandesh, Vidharbha, Marathwada, Kokan but as official declaration Khandesh is not treated as region. Credit is distributed differently depending upon the situation among the region. There are so many things which are going to effect on imbalance of credit system in Maharashtra like natural calamities, environmental situation political issues etc.

Now a day in Marathwada there is drought and cause of this fund will provide in large amount compare to other region. In Kokan there is no much scope for farming activates due to natural situations, in Vidharbha there are number of suicides of farmers and cause of these NABARD block credit flow to Vidharba. And in West Maharashtra are situation are in fever of agriculture like water, land, seed, etc. That's why govt. provide more focus towards them.

Bibliography

1. NABARD REPORT-http//www.mahades.maharashtra.gov.in
2. ECONOMIC SURVEY OF MAHARASHTRA
3. http://www.nabard.org
4. https://www.**maharashtra**.gov.in/site/upload
5. www.iibf.org.in/documents/reseach-report
6. **www.farmer**.gov.in

कोड नं.१४४
PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

KISAN CREDIT CARD SCHEME AND IT'S USE

Chavan A.A. (Research Student) and
Dr Kalyankar P.M.,
Associate Professor,
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya,
Phulambri, Dist.Aurangabad

Introduction:-

The performance of agriculture sector has a significant effect on the growth of Indian economy. More than 55 percent of our peoples depend upon agriculture. "Agriculture is a way of life, a tradition which for countries has shaped the thought, the outlook, the culture and the economic life of the people. Agriculture will continue to be central to all strategies for socio economic development of the country. In the sustain growth of agriculture sector credit plays a crucial role. Considering the problem being faced by the farmers in having access to credit the government of India introduce the Kisan Credit Card Scheme(KCCS) in the year 1998-1999 to provide timely and adequate credit support to the farmers from formal banking system in a flexible , hassle free and cost amount required and sanctioned for crop production and other activities. Present papers focus on the actual use of Kisan Credit Card.

Review of literature:

1) Sharma (2012): Analyzed the cost of credit card adequacy of credit as percentage of borrowed amount was higher in the non Kisan credit card category as compared to that of in the KCC. Credit given by the banks for food crop was less as compared to that for cash crops.
2) Shivkuar (2016): Kisan credit card scheme aims at providing adequate and timely support to the farmers in a flexible and cost effective manner had not succeeded in its true spirit because of various restrictions. A more farmer friendly credit card system needs to be operated so as to realize the objective of the scheme.

Methodology:

This paper is mainly depending on primary data. Data has been collected through schedules canvassed among the farmers of Bhivdhanora village of Aurangabad District of Maharashtra state. The pilot survey organized by researchers in Bhivdhanora village. 20 farmers are covered in this survey.

Objective:

Examine the actual use of Kisan Credit Card through the farmers.

Kisan Credit Card Scheme :

Kisan credit card scheme has been operating since Agust 1998, which is aimed to providing adequate and timely credit support from the banking system under a single window to the farmers, for their cultivation & other needs.

The main objective of the scheme are to meet the short term credit requirement for cultivation of crops, post harvest expenses, produce marketing lone, consumption requirement of farmer house hold, working capital for maintenance of form asset and activities allied to agriculture like dairy animals, inland fishery etc.

ISSN 2394-5303

GOLDEN JUBILEE YEAR
1967-2017
१९६७-२०१७
सुवर्ण महोत्सवी वर्ष

Printing Area
UGC
Jr.No.43053
UGC Approved Refereed Journal

श्री बालाजी संस्थान, देऊळगाव राजा द्वारा संचालित

श्री व्यंकटेश कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय

देऊळगाव राजा, जि.बुलढाणा (महा.) पिन–४४३२०४

नॅक पुनर्मूल्यांकन 'ब++' दर्जा प्राप्त

आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया (TM)

विशेषांक, डिसेंबर-२०१७

भारतीय कृषिक्षेत्रासमोरील आव्हाने व संधी

IMPACT FACTOR 4.002 iijif

संपादक
प्रा.ज्ञानेश्वर विष्णू गोरे

36

आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

December 2017, Special Issue

श्री बालाजी संस्थान देऊळगाव राजा द्वारा संचालित

श्री व्यंकटेश कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय

देऊळगाव राजा, जि. बुलडाणा. पिन-४४३ २०४.

नॅक पुनर्मूल्यांकन 'ब ++' दर्जा प्राप्त

भारतीय कृषीक्षेत्रासमोरील आव्हाने व संधी

विशेषांक

मुख्य संपादक

प्रा. ज्ञानेश्वर विष्णू गोरे

प्रमुख, अर्थशास्त्र विभाग,

श्री व्यंकटेश कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,

देऊळगाव राजा, जि. बुलडाणा.

ई-मेल : dvgore12@gmail.com, मोबाईल: ९१७५७१०३७५

डिसेंबर २०१७

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295

harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | December 2017 Special Issue | 09

53) महाराष्ट्रातील शेती व्यवसायात महिलांचे योगदान
प्रा.डॉ.निलम एम. छंगाणी, जि. वाशिम ||164

54) स्वामीनाथन आयोग आणि कृषी विकास
प्रा. पांडुरंग हुडेकर, बुलडाणा ||167

55) भारतीय शेतक—यांच्या आत्महत्या — एक ज्वलंत समस्या
प्रा.डॉ.भिमराव प्र. उबाळे, जि.बुलडाणा. ||169

56) भंडारा व गोंदिया जिल्हयातील भात उत्पादकांद्वारे शेती विषयक सल्ला ...
प्रा. सुनिल नामदेवराव ईश्वार, जिल्हा यवतमाळ. ||171

57) ब्रिटीशकालीन भारतीय कृषी संशोधन व अध्ययनाची कार्ये —एक अभ्यास
प्रविण सुरेशराव शिंगणे & डॉ.कल्याणकर पी.एम. फुलंब्री. ||175

58) शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : शोध आणि बोध
आकाशनाथ दत्तात्रय बोरकर, औरंगाबाद. ||179

59) भारतीय कृषीक्षेत्रासमोरील आव्हाने व संधी
प्रा. ज्ञानेश्वर विष्णु गोरे, देऊळगाव राजा, जि. बुलडाणा. ||181

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

श्री संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय, फुलंब्री, जि. औरंगाबाद

International Multilingual Research Journal

Printing Area

9850203295 7588057695

Editor Dr.Bapu G.Gholap

https://sites.google.com/site/vidyawartajournal | http://www.vidyawarta.blogspot.com

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | December 2017 Special Issue | 0175

सामाजिक संशोधन पद्धती, साईनाथ प्रकाशन २०१३.
६. जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन— भंडारा व गोंदिया जिल्हा.
७. जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, भंडारा व गोंदिया जिल्हा .
८. जिल्हा निरीक्षक भूमी अभिलेख भंडारा व गोंदिया जिल्हा.
९. जिल्हा ऋतु व पिके अहवाल—वार्षिक अहवाल २००२ते २०११.
१०. पशुगणना—२००१ आणि २०११.
११. प्रत्यक्ष शेतक—याची मुलाखत, निरीक्षण व चर्चा .

❑❑❑

57

ब्रिटीशकालीन भारतीय कृषी संशोधन व अध्ययनाची कार्ये —एक अभ्यास

प्रविण सुरेशराव शिंगणे,
संशोधक विद्यार्थी, अर्थशास्त्र विभाग,
डॉ.बा.आ.म.वि.औरंगाबाद

डॉ.कल्याणकर पी.एम.
सहाय्यक प्राध्यपक,
श्री संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय,फुलंब्री.

****

प्रस्तावना :

''पानिपतच्या तिसऱ्या युद्धानंतर भारतामध्ये प्रबळ केंद्रीय सत्ता नव्हती. त्यामूळे अनेक प्रांतीय सत्ता उदयास आल्या. याच दरम्यान ब्रिटीश ईष्ट इंडिया कंपनीने सुद्धा प्लासी व बक्सारच्या यशस्वी लढाईतून भारतावर राज्य करण्यास सुरुवात केली आणि ते पुढे ok‹r p x$ s**' भारतातील ब्रिटिश काळातही शेती हाच भारताचा मुख्य व्यवसाय होता. परंतु ''या दरम्यान भारतामध्ये अनेक दुष्काळ आलेत आणि त्याचा शेती उत्पादनावर मोठ्या प्रमाणात परिणाम झाला. शिवाय अन्नधान्याच्या कमतरतेमूळे बहुसंख्य लोकांचा जीवही गेला. त्यामूळे ब्रिटिशाना जिवीतहानी टाळण्याच्या दृष्टीने दुष्काळाने प्रभावित झालेल्या कृषी क्षेत्राच्या संदर्भात उपाययोजना करण्याची आवश्यकता जाणवू लागली. ''[2]

तसेच १८ व्या शतकाच्या ब्रिटनमधील औद्योगिक क्रांतीमुळे उद्योगांना लागणाऱ्या कच्च्या मालाच्या मागणीतही वाढ झाली होती. या वाढीव मागणीची पुर्तता सुद्धा भारतीय शेतीतून करणे गरजेचे होते. त्यामूळे मग भारतीय शेतीच्या संदर्भात ब्रिटिशांसमोर

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | December 2017 Special Issue | 0176

दोन आव्हाने उभे राहिली. त्यामध्ये पहिले म्हणजे दुष्काळाने प्रभावित झालेल्या कृषी क्षेत्रातून अन्नधान्याचे उत्पादन वाढवणे आणि दुसरे म्हणजे उद्योगांना लागणाऱ्या कच्च्या मालाच्या मागणीची पुर्तता करणे. या दोन्ही आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी ब्रिटिशांनी कृषी क्षेत्राच्या विकासाच्या दृष्टीने कृषी संशोधन व अध्ययन कार्याला सुरुवात केली.

शोधनिबंधाचे उद्दिष्ट :

ब्रिटिशकालीन भारतीय शेतीतील काही प्रमुख संशोधन व अध्ययन कार्याचा अभ्यास करणे, या एकाच उद्देशानीशी हा संशोधन लेख अभ्यासण्यात आला आहे.

संशोधन पद्धत :

प्रस्तुत शोधनिबंधाची मांडणी दुय्यम साधन सामूग्रीच्या आधारावर करण्यात आली आहे. त्यासाठी लिखित संशोधन लेख, अहवाल, ग्रंथ, मासिके, वृत्तपत्रे, इत्यादींच्या माध्यमातून संकलन करण्यात आले. तसेच या शोधनिबंधाच्या अभ्यासाकरीता विश्लेषणात्मक व वर्णनात्मक संशोधन पध्दतीचा अवलंब करण्यात आला आहे.

कृषी विभागाची स्थापना :

सन १८७१ मध्ये ब्रिटिशांनी भारतामध्ये कृषी विभागाची स्थापना केली होती. हा कृषी विभाग महसूल व वाणिज्य विभागांशी संलग्न ठेवून सुरु करण्यात आला होता. परंतु या संलग्न विभागातून कृषी क्षेत्राकडे दुर्लक्ष झाले आणि हवा तेवढ्य प्रमाणात त्याचा विकास झाला नाही. पुढे दुष्काळ आयोगाच्या शिफारशीनुसार स्वतंत्र केंद्रीय कृषी विभाग स्थापन करण्यात आला. या विभागाला दुष्काळ निवारण्याचा दृष्टीने कृषी विकास करण्यासाठी प्रादेशिक व केंद्रीय पातळीवर कार्य करण्याचे सुचवण्यात आले. त्यासाठी या विभागावर इम्पेरिअल सेक्रेटरी व कृषी विभाग यांचे नियंत्रण सुद्धा ठेवण्यात आले.

या नंतर सन १८९२ मध्ये महसूल व कृषी विभागाने पहिला वैज्ञानिक दल नेमला, ज्यामध्ये कृषी रसायनशास्त्रज्ञांना निमंत्रीत करून भारतीय कृषी क्षेत्रात संशोधन व अध्ययन कार्य करण्यास सांगितले होते. तसेच सन १९०१ मध्ये प्रादेशिक व केंद्रीय सरकारला कृषीशी संबंधित बाबीवर सल्ला देण्यासाठी कृषी निरीक्षकाचीही नेमणूक करण्यात आली. पुढे याच वर्षी शासकीय बुरषीतज्ञ ;डलबवसवहपेजद्ध व सन १९०३ मध्ये कीटकशास्त्रज्ञाचीही नियुक्ती करण्यात आली. या सर्व प्रयत्नांचा उद्देश कृषी विकास करणे हाच होता.[3]

कृषी संशोधन व अध्ययन संस्थांची स्थापना :

ब्रिटिश राजवटीमध्ये कृषीक्षेत्रात संशोधन करून विकास करण्यासाठी काही संस्थांची सुद्धा स्थापना करण्यात आली होती. त्यामध्ये, 'ॲग्रिकल्चरल अँड हॉर्टिकल्चरल सोसायटी ऑफ इंडिया' (AHSI)—सन १८२०,

'कृषी संशोधन संस्था' (ASI)—सन १९०५, 'इम्पेरिअल कॉउन्सिल ऑफ ॲग्रिकल्चरल रिसर्च' (ICAR) —२६ जुलै १९२९ यांचा समावेश होतो. यातील '''ॲग्रिकल्चरल अँड हॉर्टिकल्चरल सोसायटी ऑफ इंडिया' ही संस्था १९ व्या शतकाच्या सुरुवातीला स्थापन झालेली संस्था असून सन १८४० च्या दरम्यान तिच्या वेगवेगळ्या पिकाशी संबंधित अकरा स्थायी समित्या होत्या.''[4] शिवाय या संस्थेने त्यावेळच्या कृषी उत्पादनात वाढ व्हावी म्हणून प्रोत्साहन देण्याचे कार्यही केले होते.

''यानंतर 'कृषी संशोधन संस्था' ही सन १९०५ मध्ये बिहारच्या पुसा येथे स्थापन झालेली संस्था होती. या संस्थेकडून कृषी, पशुप्रजनन, रसायनशास्त्र, आर्थिक वनस्पतीशास्त्र आणि बुरशी या पाच विभागावर संशोधनाचे कार्य केले जात होते. सन १९०७ मध्ये त्यात जीवाणूशास्त्र या सहाव्या विभागाचाही समावेश करण्यात आला.''[5] पुढे सन १९११ मध्ये या संस्थेचे नाव बदलून 'इम्पेरिअल ॲग्रिकल्चरल रिसर्च इन्स्टिट्यूट' (IARI) असे करण्यात आले. १५ जानेवारी १९३४ रोजी भारतात मोठा भूकंप झाला. या भूकंपानंतर ही संस्था पुसा येथून दिल्लीला नेण्यात आली. सद्या ती स्वतंत्र भारतात 'भारतीय कृषी संशोधन संस्था'(IARI) या नावाने कार्य करत आहे.

''यानंतर सन १९२६ मध्ये कृषी संदर्भात नेमलेल्या रॉयल कमिशनने 'इम्पेरिअल कॉउंसिल ऑफ ॲग्रिकल्चरल रिसर्च' या कृषी संस्थेच्या स्थापनेची

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | December 2017 Special Issue | 0177

शिफारस केली होती. तसेच या संस्थेने भारतातील कृषी संशोधन व शिक्षणाला प्रोत्साहन देणे, प्रांतीय व केंद्रीय कृषी विभागांना व सरकारला मार्गदर्शन करणे आणि त्यांच्यात समन्वय राखणे ही कार्य करावीत असेही रॉयल कमिशनकडून सुचवण्यात आले होते. पुढे या शिफारशीनुसारच ब्रिटिश सरकारने सन १९२९ मध्ये 'इम्पेरिअल कॉउंसिल ऑफ ॲग्रिकल्चरल रिसर्च' या कृषी संस्थेची स्थापना केली होती आणि तिच्यावर कृषी संशोधन व विकासाचे कार्य सोपवण्यात आले होते.''[६] या संस्थेने भारतीय कृषीला विकसित करण्यासाठी विशेष कार्य केले होते. सद्या ही संस्था भारतात एक स्वायत्त संस्था असून तिचे नाव इंडियन कॉउंसिल ऑफ ॲग्रिकल्चरल रिसर्च असे केले आहे

कृषी महाविद्यालयाची स्थापना :

''सन १८६८ मध्ये भारताचे पहिले 'ॲग्रिकल्चरल स्कुल' चैन्नई येथे सुरु करण्यात आले. पुढे ते सन १९०६ मध्ये कोईम्बतूर या ठिकाणी नेण्यात आले.''[७] ''यानंतर सन १९०१ ते सन १९०५ या दरम्यान भारताच्या वेगवेगळ्या विभागात कृषी महाविद्यालये स्थापन करण्यात आली. त्यामध्ये पुणे, नागपूर, कानपुर, सबौर, कोईम्बतूर आणि आत्ताच्या पाकिस्तानातील लैलापूर या ठिकाणांचा समावेश होता.''[८]

इतर कृषी संशोधन व अध्ययन कार्ये :

या व्यतिरिक्त ब्रिटिशांनी भारतीय शेतीचा विकास करण्याकरीता इतरही काही प्रयत्न केले होते. त्या मध्ये, ''सन १८७० मध्ये ए.डब्ल्यू.ब्लथ व ए.एच.एस.आई.(AHSI) यांच्याकडून चहा व नीळ या १८ व्या शतकातील निर्यातीच्या मुख्य पिकांच्या संदर्भात उत्पादन वाढीसाठी प्रयत्न करण्यात आले होते. परंतु ते प्रशिक्षीत किडनियंत्रक व पुरेशा निधी अभावी अपयशी ठरलेत. सन १८९१ मध्ये इंडियन टी असोसिएशन व ए.एच.एस.आई.(AHSI) यांच्या संयुक्त समितीने एम. के.के. बाम्बर यांना रसायनशास्त्रज्ञ म्हणून नियुक्त केले आणि त्यांच्यावर चहा पिकाच्या संदर्भात पाने व मृदा यांचे मूल्यमापन करणे आणि खते, सिंचन व कीड या संदर्भात उपाययोजना सुचविण्याचे काम सोपवण्यात आले. त्यानुसार बाम्बर यांनी अभ्यास करून 'द केमेस्ट्री अँड एग्रीकल्चर ऑफ टी' हे पुस्तक लिहिले, जे पुढे अनेक चहा उत्पादक शेतकऱ्यांना मार्गदर्शक ठरले. या नंतरच्या चहा संशोधनाची पातळी आसाम मधील टोक्लाई या ठिकाणी कायम स्वरूपी स्थापन झालेल्या संशोधन केंद्रावरुनच दिसून येते.

याप्रमाणेच नीळ पिकाच्या संशोधनाचेही झाले. सन १८९९ च्या दरम्यान नीळ उत्पादक जिल्ह्यांचा अभ्यास करण्यासाठी भारत सरकारने जे.डब्ल्यू. लेअथेर या कृषी रसायनशास्त्रज्ञाची नियुक्ती केली. तर याच वर्षी जुलै महिन्यामध्ये दलसिंगराई येथे प्रायोगिक नीळ शेती सुरु करण्यात आली होती. तसेच याच दरम्यान पुसा येथील कृषी संशोधन संस्थेच्या मार्गदर्शनाखाली नीळ शेतीत आवड असणाऱ्या शेतकऱ्यांनीही काम करण्यास सुरुवात केली होती.''[९] या सर्व प्रयत्नांनी त्यावेळच्या चहा व नीळ शेती उत्पादन वाढीला प्रोत्साहन मिळाले होते.

या व्यतिरिक्त भारतातील ब्रिटिश सरकारने काही पिकांच्या संदर्भात स्वतंत्रपणे केंद्रीय समित्या सुद्धा स्थापन केल्या होत्या. त्यामध्ये '' सन १९२१ मध्ये स्थापन झालेली 'भारतीय केंद्रीय कापूस समिती' ही पहिली समिती होती.''[१०] त्यानंतर स्थापन झालेल्या समित्या पुढील तक्ता क्र. घ नुसार —

तक्ता क्र.१ ब्रिटिशकालीन भारतीय कृषी वस्तू समित्या

अ. क्र	समितीचे नाव	. ठिकाण	वर्ष
१	भारतीय केंद्रीय कापूस समिती	मुंबई,महाराष्ट्र	१९२१
२	इंडियन लॅक सेस कमिटी	रांची,बिहार	१९३१
३	भारतीय केंद्रीय ज्यूट समिती	कलकत्ता,पश्चिम बंगाल	१९३६
४	भारतीय केंद्रीय ऊस समिती	नवी दिल्ली,दिल्ली	१९४२
५	भारतीय केंद्रीय तंबाखू समिती	मद्रास,तामिळनाडू	१९४५
६	भारतीय केंद्रीय नारळ समिती	इमाकुलम,केरळ	१९४५
७	भारतीय केंद्रीय तेलबिया समिती	हैद्राबाद,आंध्रप्रदेश	१९४७

source: A.Kumar (2001),Indian Agriculture: Issues and Prospects,published by SARUP & SONS New delhi-110002,ISBN-81-7625-212-3,Pp 124.

''या वरील सर्व समित्या अर्ध—स्वायत्त समित्या म्हणून स्थापन करण्यात आल्या होत्या.''[११] या स्थापन

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri. Dist. Aurangabad.

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area™ International Research journal | December 2017 Special Issue | 0178

झालेल्या प्रत्येक स्वतंत्र समित्यांमुळे त्या —त्या पिकांच्या उत्पादनवाढीसाठी काही प्रमाणात मदत झाली होती असे दिसून येते.

निष्कर्ष :

ब्रिटिशांनी भारतीय शेतीच्या संदर्भात बरीच संशोधन व अध्ययन कार्य केली होती. त्यामध्ये, ए.एच.एस.आई.(AHSI) ,कृषी विभाग ,केंद्रीय कृषी विभाग, कृषी संशोधन संस्था , कृषी महाविद्यालय आणि आई.सी.ए.आर. या काही प्रमुख कृषी अध्ययन, प्रशिक्षण व संशोधन संस्था स्थापन केल्या होत्या. तसेच केंद्रीय वस्तू समित्या, वैज्ञानिक दल आणि काही कृषी तज्ज्ञ लोकांची नियुक्तीही केली होती. या सर्व प्रयत्नांमागे व उपक्रमांमागे त्यांचा मुख्य उद्देश कृषी संशोधन, अध्ययन आणि प्रशिक्षण कार्याचा विस्तार करून कृषी उत्पादन व उत्पादकता वाढवीने हाच होता. परंतु ब्रिटिशांनी हे केलेले कृषी संशोधन व अध्ययनाचे कार्य स्वयंप्रेरणेतून नव्हते, तर ते त्यांना मुख्य दोन कारणांनी करावे लागले. **पहिले** म्हणजे दुष्काळाने प्रभावित झालेल्या भारतीय शेतीतून अन्नधान्याचे उत्पादन वाढवणे आणि **दुसरे** म्हणजे ब्रिटनमधील विकसित होणाऱ्या उद्योगाच्या कच्च्या मालाची पुर्तता करणे. या दोन्ही प्रमुख कारणांनी भारतीय शेतीच्या संशोधन व अध्ययन कार्याला सूरूवात झाली होती असे दिसून येते. तसेच ब्रिटिशांनी कृषी संशोधन व अध्ययन कार्यात उद्योगांना लागणाऱ्या कच्च्यामालाच्या निर्मीतीवरच अधिक भर दिल्याचे दिसते. त्यामुळे असाही एक निष्कर्ष निघतो की, त्यांचे कृषी संशोधन व अध्ययन कार्य सर्व समावेशक नसून स्वार्थी वृत्तीचे होते.

संदर्भसूची .

१.www.wikipedia.org/ भारताचा इतिहास — या संकेत स्थळावरून .

२. राजाभाऊ भागवतराव गायकवाड (२०१६) ,डॉ.एम.एस.स्वामिनाथन यांचे कृषी विकासातील योगदान, सामाजिकशास्त्र विद्याशाखेच्या अर्थशास्त्र विषयात पीएच.डी. पदवीसाठी डॉ.बा.आ.म.विद्यापीठ औरंगाबाद येथे सादर केलेला प्रबंध, पृ.२१.

३. Anwesha Borthakur and Pardeep Singh (2012), agricultural research in India: An Exploratory Stody, International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research , ISSN-02773630, Vol.1, Issue-9, Pp. 61.

४. P.K.Shetty and other (2014), Innovations that Shaped Indian Agriculture – then and now, Indian Journal of Science and Technology, Vol.7 (8), Pp1176.

५. Anwesha Borthakur and Pardeep Singh (2012), iwoksZä]i'-61.

६. ए. रहमान (२०१३) , भारत मे विज्ञान और तकनीकी प्रगति, राजकमल प्रकाशन प्रा.लि.नई दिल्ली —११०००२, ISBN:८१.२६७.०६३५-X , पृ.२७.

७. राजाभाऊ भागवतराव गायकवाड —२०१३ , पूर्वोक्त,पृ.२३.

८. ए. रहमान —२०१३, पूर्वोक्त,पृ.२७.

९. Anwesha Borthakur and Pardeep Singh (2012) ,iwoksZä]i'-63.

१० A.Kumar (2001), Indian Agriculture: Issues and Prospects,published by SARUP & SONS, New Delhi -110002,ISBN-81-7625-212-3,Pp 123 to 124.

ff ,- jgeku (2013)] iwoksZä]i'- 27.

❑❑❑

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

42

Special Issue, 28th Feb.2018

International Multilingual Research Journal

Vidyawarta®

MAH/MUL/03051/2012

ISSN-2319 9318

UGC Approved Refereed Journal Jr.No.62759

Book 8
Paper 8
Convenor

National Conference

on

Conference Procudding (2017-18)

Globalization and Rural Transformation in India

Organised By

Department of Sociology

Pandit Dindayal Upadhyaya Education Society's

SHRI SANT SAVTA MALI GRAMIN MAHAVIDYALAYA, PHULAMBRI

Tq.Phulambri, Dist.Aurangabad.

NAAC Accredited with 'B' Grade

Sponsored By

Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

Convener

Dr.Manjusha Nalgirkar

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

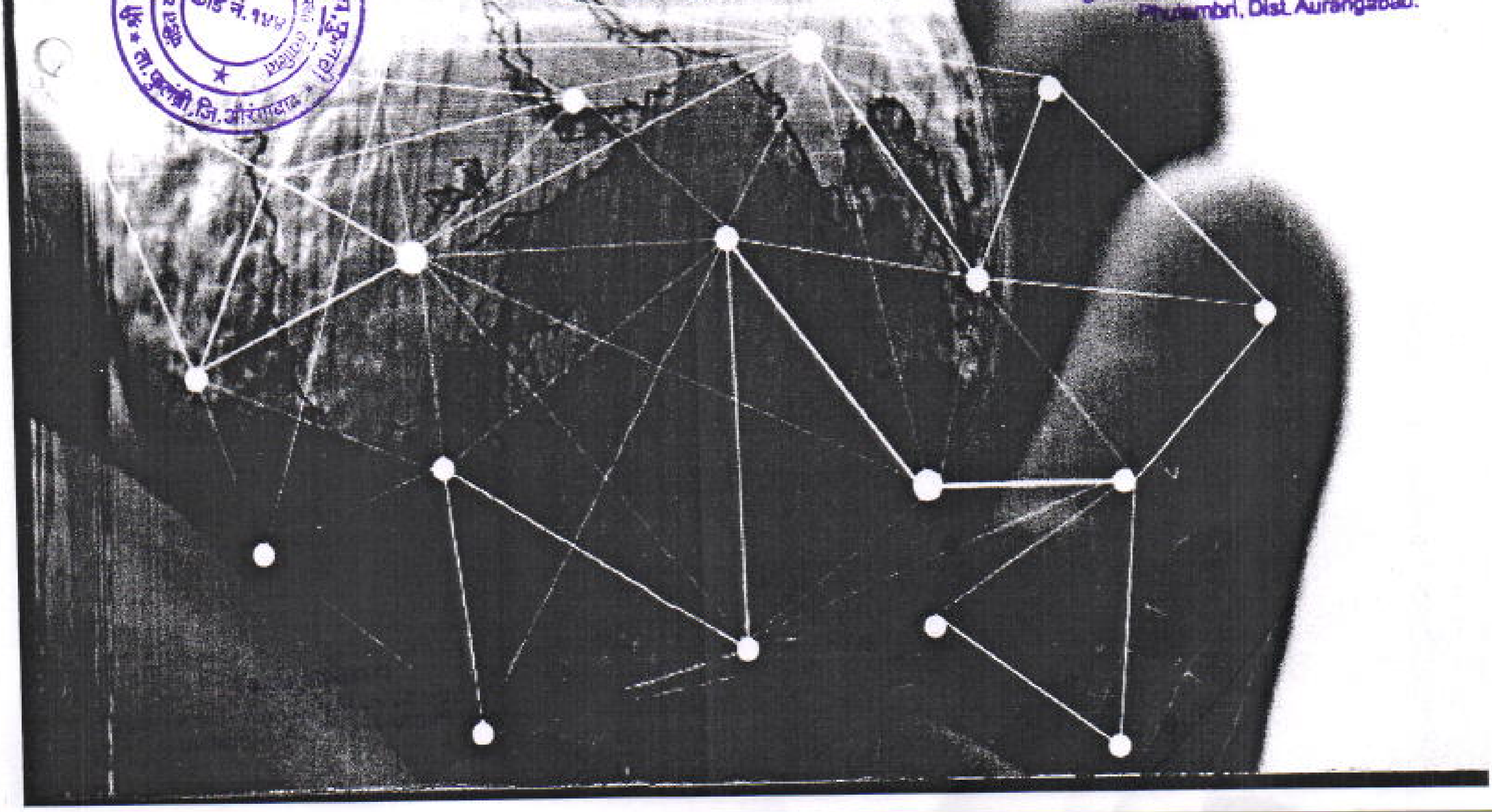

43

21	जागतिकीकरण आणि बेकारी **डॉ. जोंधळे ईश्वर नारायण, औरंगाबाद**	188
22	जागतिकीकरणाचा समाजावर झालेला परिणाम **प्रा. गजानन आनंता देवकर, नांदेड**	191
23	जागतिकीकरण आणि स्त्री शिक्षण **प्रा. काळे आर. बी., प्रा. गोरे बी. डी. , जालना**	197
24	माध्यमांचे जागतिकीकरण आणि ग्रामीण सामाजिक परिवर्तन **प्रा. एस. के. राठोड, औरंगाबाद**	203
25	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना महाराष्ट्र **डॉ. मंच्छिंद्र कडूबा सवाई, बाळूज**	211
26	जागतिकीकरण व शेतकरी आत्महत्या **डॉ. गोविंद रामदिनेववार देगलूर**	216
27	जागतिकीकरणामुळे परिवर्तीत झालेले भारतीय ग्राम जीवन **डॉ. मिसाळ हनुमंत दामोधर, औरंगाबाद**	221
28	स्वयं सहाय्यता बचत गटाच्या मार्फत सामाजिक स्थित्यंतर **डॉ. आव्हाड बी. बी.**	229
29	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना (MNREGA) : ग्रामीण गरीबांचा आधार **डॉ. फोले संभाजी कोंडबाजी, औरंगाबाद**	234
30	इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजनेचे वृद्धांच्या कल्याणाती योगदान **डॉ. दत्ता एम. तंगलवाड, (गढी)**	237
31	ग्रामीण विकासासाठी महात्मा गांधी तंटामुक्त गाव मोहिमेची गरज **प्रा. गजानन भिकाजी फुलसावंगे, औरंगाबाद**	243
32	जागतिकीकरणाचे ग्रामीण भागावरील परिणाम **प्रा. कोल्हे तुकाराम त्रिंबकराव, कन्नड**	252
33	जागतिकीकरणाच्या वाटचालीत दारिद्र्याची समस्या : एक सामाजिक विश्लेषण **प्रा. शेख जहारा अब्दुल रहमी, औरंगाबाद**	256
34	जागतिकीकरण आणि भारतीय कृषिक्षेत्रातील परिवर्तन एक सामाजिक चिंतन **प्रा. शालिनी बन्सीधरराव कुलकर्णी, जालना**	260
35	जागतिकीकरण आणि भारतीय महिला **प्रा. जयश्री गिरीधारी गायकवाड, जालना**	264
36	एकात्मीक ग्रामीण विकास योजना (IRDP) **डॉ. मधुकर चाटसे, औरंगाबाद**	267
37	शासकीय योजनेतुन ग्रामीण महिलांचा विकास **प्रा. डॉ. मिसाळ एच. डी., प्रा. पोपळघट आर. एस., फुलंब्री**	269
38	ग्रामीण भागातील इंग्रजी शाळांची गुणवत्ता : एक विश्लेषणात्मक अभ्यास **प्रा. डॉ. मंजुषा नळगीरकर, फुलंब्री**	273
39	एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम **डॉ. साईनाथ राधेशाम बनसोडे, औरंगाबाद**	289
40	ग्रामीण विकासात दीनदयाळ उपाध्याय ग्रामीण कौशल्य योजनेचे योगदान **योगेश लक्ष्मण नरवडे, औरंगाबाद**	292
41	जागतिकीकरणाचा खेड्यावर झालेला परिणाम **चव्हाण अनिता सुकलाल, औरंगाबाद**	295

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

2017- 18 Dr. Nalgirkar M. 44

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318
UGC Approved Sr.No.62759
Vidyawarta®
February 2018
Special Issue

"ग्रामीण भागातील इंग्रजी शाळांची गुणवत्ता :एक विश्लेषणात्मक अभ्यास"

प्रा. डॉ. मंजुषा नळगीरकर (समाजशास्त्र विभाग प्रमुख)
श्री संत सावता माळी ग्रामीण महाविद्यालय फुलंब्री,
ता.फुलंब्री जि. औरंगाबाद.

प्रस्तावना :-

शिक्षण ही मानवाची मुलभूत गरज आहे.मानव व देशाच्या विकासात शिक्षण महत्त्वाची भूमिका बजावत असते. शिक्षणाचा सर्व सामाजिक स्तरापर्यंत प्रचार व प्रसार व्हावा म्हणून भारत सरकारने १९६८ ला राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण जाहीर केले. तसेच शैक्षणिक गुणवत्ता वाढविण्यासाठी या धोरणात १९८६ व १९९२ ला बदलही करण्यात आले.अलीकडच्या काळात २००१ या वर्षी शासनाने सर्व शिक्षा अभियान राबविले, तसेच २००९ ला सक्तीचे व मोफत शिक्षण हक्क कायदा मंजूर केला.अशा काही शैक्षणिक धोरणांमुळे, अभियानांमुळे व कायद्यांमुळे नक्कीच शाळांची व शाळेत शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या वाढली. पण शैक्षणिक गुणत्तेत वाढ झाली का याविषयी चिंतन करण्याची गरज विशेषत : जिथे आजही आपल्या देशातील ७० टक्के लोकसंख्या ग्रामीण भागात राहते तिथे निर्माण झाली आहे. ग्रामीण भागातील शाळांच्या गुणवत्तेचा अभ्यास करण्यासाठी २०१३ मध्ये एक सर्वेक्षण करण्यात आले. या सर्वेक्षणाला वार्षिक शैक्षणिक दर्जा अहवाल (Annual Status of Education Report) ASER असे नाव देण्यात आले. या अहवालात असे निदर्शनास आले की ग्रामीण भागात शाळेत जाणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या वाढत आहे. परंतु पाचवीतील विद्यार्थ्यांना दुसरीच्या वर्गातील पाठय पुस्तके वाचती येत नाहीत,व सोपी गणितही सोडविता येत नाहीत. [१] याचाच अर्थ विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गुणवत्तेत वाढ झाली नाही.

ही परिस्थिती प्रामुख्याने सरकारी शाळांमध्ये मोठया प्रमाणात दिसते.ज्याचा परिणाम म्हणून ग्रामीण भागात खाजगी शाळांची संख्या वाढत आहे. .अशातच अलिकडील काही वर्षात इंग्रजी माध्यामांच्या शाळांची संख्याही वाढत आहे.अशा शाळेत मुले पाठविणाऱ्या पालकांची संख्या वाढत आहे.

आज नागरीकरण, वैश्विकरण आणि आधूनिक तंत्रज्ञानाच्या युगात इंग्रजीभाषा ही सर्वसामान्य भाषा बनत आहे. आज व्यक्तीला आपल्या क्षेत्रात चांगले यश संपादन करायचे असेल तर त्याला मातृभाषेसोबत इंग्रजी भाषा येणे ही काळची गरज बनली आहे.ग्रामीण भागातील सर्व सरकारी शाळेत केवळ प्रादेशिक भाषेतूनच शिक्षण दिले जाते.ज्याच्या परिणाम म्हणून ग्रामीण भागात खाजगी इंग्रजी माध्यमांची संख्या दिवसें दिवस वाढत आहे.

ग्रामीण भागातील पालकात आज शैक्षणिक जागरुकता निर्माण झाली आहे. आजच्या स्पर्धेच्या व वैश्विकरणाच्या युगात माझ्या पाल्याला चांगले शिक्षण घेऊन चांगल्या पदावर काम करता यावे म्हणून इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांमध्ये आपल्या पाल्याला प्रवेश देण्याकडे त्यांच्या कल वाढला आहे. ग्रामीण भागातील श्रीमंत व्यक्ती असो, शेतकरी असो व मोल मजूरी करणारा व्यक्ती असो आपल्या

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

45

Dr. Sandeep Jagtap
2017-18

ISBN 978-93-5300-165-0

Ministry of Youth Affairs & Sports
Government of India

भारतीय खेल प्राधिकरण
sports authority of india

PEFI

PROCEEDINGS

4th National Conference on Physical Education & Sports Sciences

(Under the Aegis of Ministry of Youth Affairs & Sports)

9-10 February 2018, New Delhi

Organized by

Physical Education Foundation of India

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad

- A Therotical Analysis On Physical, Psychological And Physiological Benefits Of Table Tennis Game / *Mallikarjun C Pujari, Dr. M. S Pasodi* 236
- A Therotical Analysis On The Importnace And Benefits Of Cricket Game / *Vijaykumar S D, Pramod Mallinath* 240
- A Comparitive Study Of Coordinative Abilities Among Tall And Short Men Inter-Collegiate Basketball Players Of Belguam District / *Channabasavanna B. Ranagattimath, Prof. Pratap Singh Tiwari* 243
- An Investigation Through The Perspective Of Physical Education Direcors Into The Causes For The Decline Of Sports Participation At Inter- Collegiate Competitions Of Karnatak University Dharwad / *Mahantesh Khanapur, Dr. Pratap Singh Tiwari* 248
- Role Of Physical Education In Modern Education System And Its Impact On The Academic Achievement Of Students "An Assessment Of Secondary School Students" / *Farhath Hamid, Dr. Vinod N. Ganacharya* 256
- Effect of Aerobic Exercises on selected Physiological Variables of College Students / *Pushkar Gaur, Amit Chandra* 260
- Quality Physical Education / *Harinderpal Singh, Pardeep Sharma* 266
- A Comparitive Pilot Study Between Effects Of Eccentric And Concentric Training Of Wrist Extensor With Ultrasound Therapy In Tennis Elbow / *Zafeer Ahmed, Mohammad Rizwan Khan* 268
- A Comparative Study of Effect of Hip Muscle Strength Training and Knee Muscle Strengthening Programme in Patella Femoral Pain Syndrome / *Sandeep Negi, Dr. Shekhar Singh* 274
- A Comparative Study On Task And Ego Orientation Of Inter University Level Athletes / *Khagendra Kumar Kholia* 280
- Sports Goal Setting in Education and Sports / *Dr. Hansraj Kudanlal Dongre* 284
- Effect of Kapalabhati on Breath Holding Capacity of Swimmers aged between Eighteen to Twenty Five Years / *Dr. Bappasaheb Maske* 287
- A Relationship between Sports Achievement Motivation and Sports Competition Anxiety of State Level Throw ball Players / *Dr. Meena Pawar* 290
- Role of Sports Psychology in Momentum of Sports Performance / *Dr. Sandeep Jagannath Jagtap* 292
- Impact Of Psychological Factors On The Performance Of Indian National And International Hockey Players: An Analytical Study / *Dr. Amita Handa* 297
- Importance of Yoga Teacher towards Student Participation in Sports / *Dr. Minakshi Mulliya* 299
- A Comparative Analysis of Motor Fitness between 6 to 9 years of Boys and Girls of Maharashtra State / *Dr. Netaji Muley, Dr. Sandeep Jagtap* 303
- Effect of Six Week Training on the Physical Fitness Performance of U-17 Age Groups Athletes of Maharashtra / *Prof. Limbaji K. Pratale* 308
- Sport & Physical Activity Malpractices In Physical Education And Sports / *Dr. Shirish V. Topare* 311
- Comparative Study on Health Related Fitness Components among Urban, Rural and Tribal Area School Children of Maharashtra State / *Dr. Prashant Tour, Anil Chavan* 313
- A Co-Relational Study: Psychological Well Being And General Well Being Of Sports Persons / *Amrita Pandey* 319

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidlaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.

Proceedings of National Conference on Physical Education *ISBN - 978-93-5300-165-0*

A COMPARATIVE ANALYSIS OF MOTOR FITNESS BETWEEN 6 TO 9 YEARS OF BOYS AND GIRLS OF MAHARASHTRA STATE

Dr. Netaji Muley* Dr. Sandeep Jagtap**

ABSTRACT

Introduction: Difference between male and female in physical, physiological, motor, psychological, social and emotional dimensions have been confirmed by many researchers (Tanner:1978; Overman & Williams,2004; Linda, 2005; Gustafsson&Lindenfors, 2008). The causes have been identified as genetic, social andcultural. But, it has also been reported that sex difference does not become prominent before puberty.Present study was planned to analyze the difference between boys and girls of 6 to 9 years in selectedmotor fitness components. Methodology: Two thousand subjects from each of boys and girls groups were selected for the presentstudy. The subjects represented four age-group populations – 6 yrs., 7 yrs., 8 yrs., and 9 yrs. So, there were500 subjects in each of 4 age groups of 6, 7, 8 and 9 years for both the sections of boys and girls. Theselected motor fitness components were speed, agility, endurance, reaction time, static balance, hipflexibility, leg explosive strength and abdominal muscular strength endurance. These motor fitnesscomponents of the subjects were tested using standardized tests. Speed was measured by 50 m dash,agility by 4x10 m shuttle run, endurance by 600 m run, reaction time by Nelson hand reaction test, staticbalance by stork stand, hip flexibility by sit and reach, leg explosive strength by standing broad jump andabdominal muscular strength endurance by bent knee sit-ups. For comparing the performance in motorfitness parameters of boys and girls 't' test was used.Results: Results showed that the boys groups were superior to their counterparts in speed, agility,endurance, leg explosive strength and abdominal muscular strength endurance for all age groups of 6 to 9years. On the other hand girls were superior to boys in hip flexibility for all age groups. In reaction time thegirls were found to be better with lower mean value at the age of 6 years but thereafter the boys becameahead of girls with lower mean values of reaction time for subsequent ages. In static balance there were nodifference upto 8 years, but after that the boys became superior to girls.Conclusion: Based on the results it was concluded that there are differences in motor fitness parametersbetween boys and girls even before puberty for the age of 6, 7, 8, and 9 years.

Keywords: Gender difference, Motor fitness.

INTRODUCTION

Difference between male and female in physical, physiological, motor, psychological, social and emotional dimensions have been confirmed by many researchers (Tanner, 1978; Gustafsson & Lindenfors, 2004,Overman & William, 2004; Linda, 2005;). The causes have been identified as genetic, social and cultural. Onaverage, males are stronger than females. This is due to females, on average, having fewer totals musclemass than males. Females

*Director & Head, Dept. of Phy. Edu. & Sports, Swami Vivekanand College, Mantha, Tq. Mantha Dist. Jalna (Maharashtra)
**Director & Head, Dept. of Phy. Edu. & Sports, Shri SantSavta Mali GraminMahavidyalaya, Phulambri, District Aurangabad (Maharashtra)

PRINCIPAL
Shri Sant Savta Mali Gramin Mahavidyalaya
Phulambri, Dist. Aurangabad.